

בעזרת

זה השער לד' צדיקים יבואו בו

קובץ הלכות

צערב פסח שחל בשבת

כל אלה חוברו יחדיו בעזרת ד' יתברך ויתעלה

ע"י הצעיר באלפי
ישראל דוד הארפענעם

רב דביהמ"ד "ישראל והזמנים"
ומו"צ בבית הוראה שע"י התאחדות הרבנים
מח"ס ישראל והזמנים ג"ח, שו"ת ויברך דוד ב"ח
ס' חינוך ישראל, שו"ת מקדש ישראל, ס' נשמת ישראל
שו"ת נשמת שבת ד' חלקים, וש"ס

הועתק והוכנס לאינטרנט
ברוקלין ניו יורק בשנת תשס"א ל"ה
www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ז

להשיג גם שאר ספרי המחבר
באדרעסס דלמטה

ספר	ישראל והזמנים	ג"ח	על עניני זמני היום והלילה, ודיני המצוות התלוים בזמנים
שו"ת	ויברך דוד	ב"ח	בירורי הלכות כדי' חלקי שו"ע להלכה למעשה
ספר	חינוך ישראל		על מצות חינוך הבנים והבנות - הלכות והדרכות
ספר	נשמת ישראל	ב"ח	על הלכות אכלות
שו"ת	מקדש ישראל		בירורי הלכות בשאלות המצויות לספירת העומר והגן השבועות - לימי הנוכח - ולחג הפורים - בין המצרים - ולימים נוראים
שו"ת	נשמת שבת	ה"ח	בירורי הלכות בשאלות המצויות בהלכתא רבתי לשבתא
ספר	ישראל ואזרייתא		הדרכות להצלחה כלימוד התורה
קובץ הלכות	למעונות הקיץ לימי בין המצרים לימי חול המועד		פסקי הלכות

כתובת המחבר

Y.D. HARFENES

244 Hewes St.

Brooklyn N.Y.11211

Tel. (718) 384-0255

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

דיני ערב פסח שחל בשבת

שבת ז' ניסן

א] מקדימין לדרוש בשבת הקודם שבת ז' ניסן (להורות לעם ה' דרכי ה') כמו שכ' במג"א בח"י (תכ"ט סוסק"ג), ולהערוה"ש בשבת הגדול עצמו יש לדרוש מעניינא דיומא ולהלהיב את העם לתורה וליראה.

ב] בנוגע אמירת הפיוטים רוב העולם נוהגים לאומרן בשבת הגדול (דהיינו בערב פסח) וכמו שכ' הא"ר והפמ"ג [מלבד ההלכות שבפיוטים שיש נוהגין לאומרו בשבת הקודם (ז' ניסן), כדיוצא מהגה שבס' מהרי"ל (ובזה מיושב קושית לקוטי מהרי"ח)], אבל י"א שמקדימין לומר הפיוטים בשבת הקודם [כמנהג מרן בעל דברי חיים זצ"ל ע' דרכי חיים ובס' דרכי חיים ושלום, ובהגדה דברי יואל, וכן מביא הגה"ק מפאפא ז"ל שכן ראה אצל רבו הקרן לדוד ז"ל לאומרו בשבת הקודם שדורשים אז] וכן ציווה מרן מסאטמאר זי"ע שיאמרוהו בשבת הקודם אחר גמר חזרת הש"ץ קודם קדיש תתקבל [ועוד טעם להקדמת אמירת ההלכות לשבת הקודם שיש חשש הפסק להש"צ אם יאמרנה בשבת הגדול עצמה שהרי אז תו אין נוגעין חלק גדול מן ההלכות, ממילא דהוי הפסק שלא לצורך באמצע התפלה, ומנהג בעלזא מונקאטש סקווירא לומר הכל בשבה"ג, וכן נהג מהרי"צ דושינסקי ז"ל].

את ההגדה לכו"ע אין אומרים בשבת זו, רק בשבת הגדול (שהוא ער"פ) [ויש שאין אומרים גם אז ע' להלן].

ג] במוצ"ש (שבת ז' ניסן) אומרים ויהי נועם, דהא מותרין במלאכה בער"ש הבא נמצא שיש ששת ימי המעשה [משא"כ כשיום א' דפסח חל בשבת יש נוהגין שלא לומר במוצ"ש שלפניו, משום דבער"ש שהוא ער"פ לאחר חצות אין לעשות מלאכה ע' שע"ת ולקוטי מהרי"ח].

תענית בכורים

ד] הבכורים מתענים ביום חמישי שמלפניו [שו"ת מהרי"ל סי' ק"י,

לזכר, שו"ע סי' ת"ע ס"ב], וי"א שאם לא התענה ביום ה' יש לו להתענות ביום שישי (דומיא דתענית אסתר מוקדם בשו"ע סי' תרפ"ו סוס"ב), [ועל כן י"א שאף אם השתתף ביום ה' בסעודת סיום יש לו להתענות ביום שישי, ומה"ט נהג בעל קה"י ז"ל לעשות סיום גם ביום ער"ש, וכן נהגו בבעלזא, אדרבה עיקר הסיום עשו בער"ש ע' ביתו נאווה קודש ע' שכ"ד (וכן נהג הרה"ק מסקווירא ז"ל, והראני שבקובץ תל תלפיות מביא משם השבילי דוד שיש להשתתף בסעודת סיום בשני הימים), ויש שנתן עינה שיצניע מעט מסעודת הסיום ליום ער"ש, ולענ"ד רכל זה הוא חומרא יתירה לדין דנקטינן דמתענים ביום ה' י"ל המעיקרא הכי נתקנה, ועוד שבכלל י"א שבשנה כזו אי"צ להתענות כלל כמובא בשו"ע סי' ת"ע ס"ב, אלא שהרמ"א העיד שמנהגינו שמתענים, שו"ר גם בשו"ת אג"מ (או"ח ה"ד סי' ס"ט אות ד') דסגי בסיום שיעשה ביום ה' (אבל לא מהני אם בדעתו לעשות סיום רק ביום ו', או שלמחר ביום ו' יהיה סעודת ברי"מ) ובסדר ער"פ שחל בשבת להגרי"ח זוננפעלד ז"ל כ' שהיות שהתענית אינו בזמנו יכול לפרות התענית בממון לצדקה (לפי ערכו)].

מיהו בעיקר הדבר בשו"ת רבי משה פרובינצאלו (סי' ע"א) כ' דכשחל ער"פ בשבת יש להתענות תענית בכורים בער"ש, דמה שאין מתענים תענית אסתר בער"ש רק מקדימין ביום ה' (כמס' מגילה דף ב.) לפי שרגילין בתענית לומר סליחות ותחנונים ודבר זה אי אפשר לעשותו בער"ש שאו לא יוכלו לטרוח בצרכי שבת כמובא בטור סי' תרפ"ו (מהרא"ש והמרדכי והר"ן) א"כ בתענית בכורים שאין שם תחנונים יש להקדימו ולעשותו ביום ו' הקרוב לערב פסח (שהוא בשבת) והובא בכרכ"י ועמש"כ עליו בכפה"ח (סק"כ) אבל כבר נתפשט המנהג כהמהרי"ל.

נראה דבכור שבשאר כל השנים אינו סומך עצמו לאכול אצל סיום מסכת (כמג"א וכו') בשנה זו שהוא תענית מוקדם יש להקל (כמו בעלמא דמקלינן הרבה בתענית נדחה) ומקלינן אפילו למי שיש לו מיחוש בעלמא.

ה] הרגיל בכל שנה למכור ביום י"ג המקומות שמשאיר שם חמץ (שלא יתחייב שם בבדיקה) גם בשנה זו יש לו להחמיר למכור ביום י"ב, קודם חלות חיוב בבדיקה בשנה זו (שהוא אור ליום י"ג) דזיל בתר טעמא.

[ו] סמוך לערב הולכין לשאוב מים שלנו לאפיית מצות דלמחרת [וע' בדברינו בס' ישראל והזמנים ח"א סי' ל"ח זמן המדוייק להשאובה, ועעו"ש אותם האופים מצה בליל מוצ"ש מהו שישאבו מים לצורך מים שלנו) בביהשמ"ש ט"ל כניסת השבת].

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

ה

בדיקת חמץ

[ז] בודקין את חמץ בליל שישי (אור ליום י"ג) עם ברכה, כרגיל בשאר השנים [דבליל שבת אי אפשר לבדוק לאור הנר, שאסורה בטלטול], ויראה לגמור נקיון הבית מבעוד יום כדי שיוכל לבדוק כליל בלילה (אור ליום י"ג).

ואף בשנה זו יש לדקדק לבדוק החמץ מיד בכניסת הלילה (וכ"מ מביאור הגר"א רס"י תמ"ד) ועל כן יש לדקדק לגמור ניקוי הדירה קודם הלילה, ומחצי שעה קודם זמן הבדיקה אסור בעשיית מלאכה וכו'.

גם אכסדרה (שבעלמא אם לא בדקה בלילה אזי נבדקת בבוקרו של יום י"ד לאור היום בלא נר) יש לבדוק לכתחלה בשנה זו בליל אור ליום י"ג לאור הנר, בשעה שבני ארם מצויים בביתם, ויל"ע בריעבר כשלא ברוק בלילה אם צריך לבדוק (לאור היום) בער"ש (יום י"ג) או סגי לבדוק בשבת בבוקר (רכיון שיכול לבדוק שם בלא נר אין איסור לבדוק בשבת).

[ח] אסור לאכול קודם קיום מצות בדיקת חמץ, כמו בשאר השנים, אבל טעימה גרידא מותר, על כן בכור שהתענה רשאי לטעום ולאכול דברים המלפתים את הפת ופירות ולשתות משקה חוץ מיינ אחר זמן צאה"כ לפני הבדיקה, דכל אלה הם בכלל טעימה דמותר, וכן מותר בפת ובפהב"כ פחות משיעור כביצה [וע' בס' בן איש חי (ש"ר הל' ער"פ שחל בשבת אות א')] שראוי שיטעום כדי שיבדוק בישוב הדעת ובנחת [ומ"מ אין לשהות באכילה וטעימה אלא ימהר לבדוק בזמנה דהיינו בתחילת הלילה (עבה"ל רס"י תל"א ובקו"א סק"א)].

[ט] מיד לאחר גמר הבדיקה יבטל את החמץ (שלא מצא בבדיקה) כבשאר השנים (טו"ז סי' תמ"ד סק").

[י] לאחר הבדיקה צריך להצניע את החמץ שמשאיר ליום מחרת (ער"ש) וליום ש"ק, כדי שלא יוכלו תינוקות להגיע להם ולגררם (שבזה מבטל את הבדיקה), ואם מאכיל חמץ לתינוקות אחר הבדיקה והביעור חייב לעמוד עליהם ולדקדק שלא יוליכום אנה ואנה, שדרך התינוקות לרוץ ממקום למקום ופתם בידם (שמה"ט חייב לבדוק חמץ

בכל מקום שתינוקות הולכין לשם אף שגדול לעולם אינו מכניס שם (חמץ) וכן מה שיאכל(ו) למחרת בבוקר ידקדק לאכול במקום מסויים (ויבער משם החמץ תיכף לאחר גמר האכילה, עשו"ע סי' תל"ג ומ"ב סקי"ט).

ערב שבת ק' (י"ג ניסן)

[יא] מי ששכח (או נאנס) ולא בדק בלילה יבדוק ביום לאור הנר (עשו"ע סי' תל"ג ס"ב) ויש לו זמן לבדוק כל היום כולו (אבל זריזין מקדימין למצוות, ועוד שלא יבוא לידי דיחוי).

[יב] בער"ש בבוקר אומרים מזמור לתודה, ולמנצח יענך, ובית יעקב [ואין צריכין לעמוד ולהתפלל בהשכמה].

[יג] מבערים ושורפים את החמץ קודם שעה שישית כבכל שנה [והטעם כדי שלא יבואו לטעות בשאר השנים, וצ"ע לשון המחבר והרב לבער "קודם חצות", והמא"מ (סק"ג) והחי"א (קכט-ט) והמ"ב () כתבו עלה שהוא לאו דוקא, אבל בס' דע"ת כ' שהוא מדוייק דאפשר להקל בשנה זו].

[יד] בשנה זו אין אומרים בשעת הביעור "כל חמירא" כ"ה במג"א (סק"ג) ובמאמר מרדכי ובמ"ב (סק"י) והגרי"ח ז"ל [וי"א שטוב לומר כדי שלא לשכוח בשאר השנים, ולא נראה מאחר שאינו יכול לומר 'דחמיתיה' דביערתיה' כמו בשאר השנים, ואף מי שיאכל בשבת אצל אחרים לא שנא, ובשו"ת רבי משה פרובינצאלו (סי' ע"א) כ' והגם שאי"צ לבטל בער"ש, מ"מ המבטלו אינו מפסיד]. אבל מ"מ אומרים בשעת שריפת החמץ את היהי רצון שתיקן החיד"א (לבער את היצה"ר), אבל בדיעבד שורף והולך כל היום (עד סמוך לשקעה"ח) [ובפסקי הלכות לרבינו יוסף, והוראות לרבו רבינו שמואל הרואה (הוצאת בלוי, אות ס"ח) כשחל ער"פ בשבת הורו רבותינו לשרוף את החמץ בער"ש קודם למנחה (עשר או תשע שעות על היום), ורבינו שמואל ואחיו רבינו מאיר כהן היו מבערין ושורפין לאלתר בליל שלשה עשר אחר הבריקה].

יל"ע אי בשנה זו יכולין לעת הצורך לסמוך לבער קודם תחילת שעה שישית לפי חשבון שעות היום שמנצה"ח ועד שקעה"ח.

[יד] לאחר הבדיקה אין משאירין חמץ רק מה שנצרך לו לאכילת ער"ש ושבת (והשאר צריכין לבער בזמן הנ"ל).

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

[טו] מעיקר הדין מותר לאכול חמץ בער"ש כל היום (מאמר מרדכי, בה"ל ד"ה ומשיריין, וערוה"ש), אבל בס' טעמי המנהגים מביא שיש נוהגים שלא לאכול חמץ בער"ש אחר ד' שעות עד הלילה, וכ"מ ממנהגי מהר"ש (אות שע"ג) וכ"מ בס' אר"ח מהישועות יעקב להחמיר, וכ"ה מנהג בעלזא (ביתו נאוה קודש ע' שכ"ו) ובאבוב [והטעם שלא יבואו לטעות בשאר השנים, ונסתייעו מלשון הפוסקים שמשאיר חמץ בשיעור "מזון ב' סעודות" דמשמעו אבל לא יותר] וכ"ה דעת הגה"ק מבוטשאטש זי"ע, ומנהג העולם להקל, וכ"ה בשו"ת מנח"א (א-נט) [ובאזהרות לער"פ שחל בשבת מהגה"צ מפאפא ז"ל שמנהג העולם להקל, ואינו נכון לדרוש ברבים להחמיר].

[טז] י"א שמדינא יכול הרב למכור את החמץ להנכרי כל היום [עשו"ת אמרי יושר (ח"א סי' קמ"ו) ושו"ת דברי מלכיאל (ח"ד סי' כ"ד סקמ"ט, דמכירת חמץ אינו תקנת חז"ל שנימא בזה לא פלוג]] וכותבים בשטר המכירה שיחול הקנין שעה קט לפני כניסת השבת, אבל יש מחמירים למכור בבוקר כמו בשאר כל השנים, דומה למה שכתבנו למעלה באות י"ג שצריכין לבער החמץ קודם שעה שישית כבשאר השנים, והמכירה הוא חלק מהביעור [דורש לציון (דרוש ל"ז) ושו"ת מהר"ם שיק (סי' ר"ה) ובס' ייטב פנים (עכ"פ בחמץ בעין) וכ"כ להחמיר בתשו' ערוגה"ב (סי' ק"ג)] ויש המיקל למכור עכ"פ עד הצות [וכמו שכתבנו למעלה שם מס' דע"ת שמיקל גם לבער עד הצות], והמנהג להחמיר למכור קודם זמן הביעור בער"ש, וכ"כ בשו"ת מנח"א (ג-כו) דמדדינא שפי"ד כל היום, אבל עדיף להקדים קודם שעה ו'.

ועל כן בעלי חנויות לכתחלה לא ימכרו חמץ אחר שהגיע שעה שישית מאחר שכבר נמכר להנכרי (ובאיזה אחרונים כתבו שמ"מ כותבים בהשטר זמן חלות הקנין סמוך לכניסת השבת, שאם יצטרך יהא רשאי לאכול מן החמץ הנשאר, ובמיוחד יעשו כן החנויות שמוכרים חמץ במשך יום ער"ש לכבוד שבת), ויש שלכתחלה מקילים למכור החמץ להנכרי רק סמוך לכניסת השבת (מאחר שדרך בני"א במשך ערב שבת להשתמש עם החמץ והמקומות שמוכר להנכרי ולא יהא חשש בזה לביטול המכירה) ויש מקילים עכ"פ לבעלי חנויות עשו"ת

מהרש"ג (ח"ב סי' ע"ב) ומנח"א הנ"ל, וע"ע סברא בס' שערים מצויינים בהלכה (קו"א סי' קט"ו סק"ב) להקל במכירת חמץ בזה"ז כיון שאינו מסור לכל אדם אלא לרבנים וליכא למיחש כל כך לטעות אטו שאר השנים, ועשו"ת קב חיים (סי' פ"ט ובמפתחות).

רב שמיקל למכור את כל החמץ להנכרי אחר חצות דער"ש מ"מ לא ימתין עד סמוך לכניסת השבת כדי שיהיה לו זמן וישוב הדעת לעשות עם הגוי כל הקנינים מבעוד יום [שו"ת דברי מלכיאל הנ"ל (שנמשך בערך חצי שעה) ובאזהרות הייטל לב ז"ל] ויש שכתב לדון עלה משום איסור פרקמטיא בער"ש, ול"ב.

[ודנו האחרונים מהו לכתוב בהשטר מכירה שהמכירה יתול בשבת קודם שעה שישית (שנמצא שנעשה משא ומתן בשבת) שבס' דברי שאול מתיר בכה"ג על פי ספר לוי' חן (פ' יתרו), וע' בזה בתשובות זכרון יהודה (א-קטו) פרי השדה (ב-פז) אוריין תליתאי (ג-סד) שדה יהושע (סי' נ"ב) לבושי מרדכי (אור"ח ע"ה) אבן יקרה (ג-קכז) מהרש"ג (ב-עב), שמיקל ע"פ השואל ומשיב ח"ו סוס"י נ', סי' קי"ז), וע' מהר"ם שיק (סי' ר"ה וסי' קל"א) תורת חסד (א-יג) ערוגה"ב (סי' ק"ג) מנח"א (ג-ח) פני מבין (אור"ח צ"ח) קב חיים (סי' פ"ט) וילקט יוסף (הי"ב סי' קל"א) ויצבר יוסף (סי' י"ב) שמע ישראל (סי' ע"ט) שו"ת אגר"מ (ח"ג סי' מ"ד, שמתיר, דאף רע"א לא אסר אלא לעשות מעשה בשבת שיתקיים המו"מ).

[ח] כ' בעל דרכ"ת (בקונטרס קצת אזהרות נחוצות) שאחר שנמכר החמץ לנכרי אין לקנות ולמכור ולישא וליתן עם חמץ, על כן מי שצריך חלות לכבוד שבת ק' יקנה רק עד שעה שנמכר החמץ (וצ"ע כשאינו כולל את החלות בשטר המכירה).

[יט] יש שכותבים בהשטר מכירה שמוכר לו ג"כ מעתה כל החמץ הנשאר מלבד מה שהוא עתיד לאכול בשבת (משם הגה"ק מפאפא ז"ל בנט"ג פ"ה ס"ז), ויש מפקפקים ע"ז, וכן בקובץ בית אהרן וישראל (גליון צ"ג ע' ע"ג) מביא שהרבה גדולים פיקפקו על הנ"ל, על כן יכתוב שמה שיאכל בשבת יעשה עמו חשבון אחר החג, ועשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קט"ו) ובפסקי תשובות כ' שיתנה בהמכירה שרק מה שרואה הוא שלו, ולא מה שיתעלם ממנו (עיי"ש דף מו הערה 115).

[יט-ב] נחלקו הפוסקים במי ששכח (או לא עלתה לו) למכור חמצו לגוי מערב שבת אי מותר למוכרו לגוי בשבת עצמו, ודעת החק יעקב

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

ט

(תמ"ד סק"ח) דברי עובד יש להתיר למוכרו בשבת (ולא חשיב מו"מ בשבת כיון שאין כוונתו אלא להנצל מאיסור חמץ) והובא להלכה במחזה ש"ק (סק"ז) ובפמ"ג (ועיי"ש שנוטה שאף מותר לכתוב על ידו שטר מכירה בכתב של גויים, שאינו אלא מדרבנן). אבל בשו"ע הרב (תמ"ח סט"ז) כ' לאסור אפילו במקום הפסד מרובה (שלא התירו מו"מ אפילו במקום מצוה) רק יתנהו במתנה לגוי (מכירו ומיודעו שיודע בו שיחזירו לו לאחא"פ) דלצורך מצוה התירו ליתן מתנה בשבת [ובשו"ת מהר"ם שיק (סי' ר"ד) מיישב דעת המתירים דמכירת חמץ שלנו הוא רק מטעם סילוק רשות הישראל, והגוי אינו מכוון לקנות], ובשעה"צ (סקי"א) מביא מהבית מאיר (אה"ע סי' קל"ו) לאיסור, ושהסכים עמו הכ"ס (מובא בהגהות הח"ס), ועשו"ת בנין שלמה (סי' י"ז) ובשו"ת רובב משירים (ח"ג סי' צ"ד).

[כ] מי שמשכיר לגוי חדר שלם (עם דברים החמוצים הנמצאים שם) ורוצה לאכול שם בשבת את הסעודות של שבת (חמץ) יתנה עם הנכרי שמשאיר לו זכות ליכנס לשם בשבת עד צהריים (שהרי מכירת החמץ ועמו שכירות הרשויות נעשים ונגמרים בער"ש).

[כא] מדינא מותר לאכול מצה (של פסח) בערב שבת זו (שהוא יום י"ג) [דלא כהפרי השדה שמחמיר, וע' חק לישראל], אלא שבכלל המנהג להחמיר שלא לאכול מצה מראש חודש ואילך, אבל מ"מ לקטנים שלא הגיעו לגיל הבר מצוה י"ל שמותר להאכיל מצה (בי"ג) שי"ל שאין כל כך חיוב חינוך על מנהג (זה), ובפרט כשהוא צורך להתינוקות.

[כב] בער"ש זו מותר להגעיל כלים חמוצים כל היום, אבל י"א להגעיל קודם שעה שישית, ויש מחמירים קודם שעה חמישית (כבעלמא ברמ"א סי' תנ"ב ס"א) דכל דבר שבפרהסיא יש לנהוג כבשאר השנים משום לא פלוג וטעות, אבל כלים הבלועים רק ממשוהו חמץ יש להקל כל היום.

[כג] מי שיש לו שיניים זרים או שיש לו שיניים כספית או שיניים עם עטרה (קראו"ן בלע"ז) או סתם מילואים בתוך השיניים (פילינג"ס בלע"ז) שלהרבה פוסקים יש להגעילם קודם הפסח, היות שאין להגעיל בשבת (ע' להלן) על כן יגעילם מער"ש, ואף שהוא צריך לאכול סעודות חמץ בשבת כיון שאוכל חמץ צונן (שאינו דבר חריף) אין איסור, וביותר ידקדק שלא לאכול בשבת חמץ "גוש" רתוחה, ולאחר

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

גמר אכילת החמץ ינקר שיניו (וע' להלן אותיות קכ"ג קכ"ד בנוגע איך לנקותם בשבת).

כד] נוהגין לאפות מצות מצוה בער"ש אחר חצות כבשאר כל השנים (המחבר בשו"ע סי' תנ"ח ס"א) והטעם בביאור הגר"א זכר לשאר השנים, ועשו"ת מנח"א (ח"א סי' נ"ט) שנדחק למצוא עוד טעמים לאפיה בער"ש [והערני עוד טעם שבדרך כלל באפיה דער"פ (ודער"ש זו) מכוונים יותר לשם "מצות מצוה"].

י"א שאין אומרים הלל (תשו' מנח"א הנ"ל) בשעת אפיית המצות, ומרן מסאטמאר זי"ע אמר כרגיל, והרה"ק מבעלזא ז"ל אמר הלל מתוך ספר תהלים שלא יהא חשש של הקורא הלל בכל יום [כמובא בס' ביתו נאווה קודש (דף ש"ט) וע' בחק ישראל (סי' י"ב)].

אבל בכמה ראשונים מבואר דבער"פ שחל בשבת מה"ט יש לאפות המצות בליל מוצ"ש דוקא לא בער"ש [וכן נהג הח"ס ז"ל ורבתי הגרנ"א ובעל ההפלאה ז"ל], מיהו בטור כ' שיש מפקפקים ע"ז כדי שלא לטרוח ביו"ט בדבר שיכול לעשות מער"ש, וגם שעיי"כ יבא להתאחר עם אכילת המצה.

וכן י"א שאף מה שכ' המחבר בשו"ע הנ"ל הוא רק לאפוקי שלא לאפות במוצ"ש, אבל לא שצריך לאפות בער"ש אחר חצות דוקא (ולא משמע כן בטור משם הרא"ש), מיהו בלא"ה עכ"פ ענין גדול להתעסק בעצמו באפיית המצות מצוה כמובא בטושו"ע (סי' ת"ס ס"ב), [וצ"ע במי שפרנסתו מצומצמת והמצות עולין ביוקר אי יש להקל בשנה זו היות שאפיית מצות בער"ש זו ענינו קלוש מאוד (שאינו זמן שחיטת הפסח, וכן עוד יש לו חמץ בביתו), וכן צ"ע במי שהשגת המצות עולה לו בקושי אי מחוייב להטריח עצמו כל כך בעדה, עוד זאת שאולי אי"צ לדקדק שכל הבני בית (הגדולים) יאכלו ממצות אלו שאופין בער"ש]. והגרמ"ז זארגער שליט"א העיר שבשנה זו העיקר הוא ההתעסקות בהמצות בער"ש (משום לא פלוג של שאר השנים בכל מידי דפרהסיא) אבל לא אכילת המצה הנאפה בער"ש, וממילא במי שבלא"ה אינו מתעסק בעשיית המצות רק קונה והולך אין ענין בזה, ויש לפקפק, אבל אולי להיפך שסגי שילך בער"ש לסייע באפיית המצות אף שלא יקנה מהם, וזו גרצא"ז שליט"א העיר ש"ל דאף להשו"ע לאפות בשנה זו בער"פ אחר חצות אינו אלא חובת הציבור, אבל לא על היחיד, וסגי במה שבבתי המאפיה אופין בער"ש כרגיל בשאר השנים (בער"פ).

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

יא

עוד זאת נראה דהנהוגין בשאר כל השנים לאכול רק ממצה שנאפה בער"פ אחר חצות שבשנה זו אין להדר כל כך על זה, עוד זאת המסדרין תמיד חבורה לעצמן שיש להקל בכל זה בשנה זו.

בשנה זו אי"צ לומר בשעת אפיית המצות "הפירורין יהיו הפקר".

כה] מערבין עירובי חצירות "במצה" (שיכולין להאכילה בכל השבת לקטנים, ובפרט לקטני קטנים, ועוד דבלייל שבת (ליל י"ד) מותר לאכול מצה), וי"א דלא מהני לערב "בחמץ" (שאינו ראוי לאכילה בשבת אחר שעה ד' אפילו לקטנים, משא"כ מצה דראוי לקטנים כנ"ל), ועוד שחמץ לאחר חצות אסורה מה"ת, משא"כ מצה בער"פ אסורה רק מדרבנן [ע' מהרי"ל ושו"ת דובב מישרים (א-קלח) ושו"ת חלק"י (א-ריא) ועשו"ת שמע ישראל (סי' ע"ו ע"ח)], אבל יש שמיקל בחמץ משום דראוי לאכילה בכניסת השבת (עד שעה ד') [ע' דע"ת (סי' תמ"ד ס"ג) ושו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ו סי' כ"ז)], והמנהג לערב במצה [והכי עדיף טפיל, ובפרט בבית שיש בתוכה הרבה דירין שיצטרך להשאיר חמץ שיעור י"ח גרגורות] והמערב בפת חמץ יזכור שלא מהני העירוב כשהפת של העירוי"ח מונח בכניסת השבת בהפרוודור, אלא יהא מונח בתדר הראוי לדירה שהוא ד' אמות על ד' אמות].

כו] בפשטות אסור להגעיל כלים בשבת, ועל כן אין להגעיל שיניו התותבות בשבת, רק בער"ש (ובשבת יזהר שלא לאכול חמץ רותח) אבל י"א דשפיר דמי להגעיל בשבת דעדיין זמן היתר הוא [עשו"ת מנח"י (ח"ח סוס"י ל"ז)], ולענ"ד להחמיר דקיי"ל דחמץ שמה עליו ומיקרי איסורא, ויש שמיקל מטעם אחר כיון דלכמה פוסקים שיניים תותבות אינם בולעים כלל, כשיניים טבעיים, ע' בס' ארחות רבנו ח"ב פסח סקכ"ה] וע' להלן אות קכ"ו.

כז] שיניו הטבעיים שיש בתוכם מילואים (פילינג"ס בלע"ז) לכו"ע רשאי להגעילם בשבת ע"י שתיית טיי חמה (כשאינו ניכר ששותה לשם הגעלה), ויש מקילים אפילו כשגומע ופולט משום דאינו ניכר ההגעלה שנראה רק כמדיח פיו [עשו"ת מנח"י (ח"ח סי' ל"ז) וס' קלת של אוזב].

כח] בער"ש יכין החרוסת, יצלה את הזרוע והביצה (אבל מעט מי

מלח רשאין לעשות ביו"ט כשלא ישום ב' שלישי מלח, וע' בדברינו
בנשמת שבת ח"ד סי' ש') ואם שכח לצלות הזרוע מבער"ש יכול
לצלותו בליל החג ואז ידקדק לאוכלו ביו"ט ראשון דחג (ביום).

כט] וכן יבדוק בער"ש את המצות מנפוחות וכפולות [ובזה"ז בהרבה
בתי מאפיה הן עצמן בודקין].

וכן יבדוק את עלי החסא מן התולעים בערב בשבת (וע' כפה"ח סי'
תע"ג סקצ"א).

ל] צל"ע אם יכולין לטחון את המרור (תמכא - חריין) מער"ש
(להניחו על ימי החג דהיינו ליל מוצ"ש וליל א') שעלולין להפיג
טעמן (לגמרי) עד ליל החג (ע' שע"ת סי' תע"ג סקי"א ומ"ב סקל"ו),
מלבד אם יכול לסוגרה היטב סגורה הרמטית, כגון לסוגרו בתוך כלי
זכוכית מגופה יפה, או בתוך פלעסטיג-בעג סגורה וקשורה) וע' בס'
ארחות רבינו (ח"ב ע' ע"ה, שבכה"ג אף אם פג מחריפותו עדיין נשאר
בה טעם מרירות).

ומעיקר הדין רשאי לטוהנם במוצ"ש במדוכה (קטנה) בשינוי [ע'
מ"ב סי' תע"ג סקל"ו, ובסי' תק"ד סקי"ט ובשעה"צ שם סקל"ג,
וכהא"ר, ודלא כמג"א שם (סק"ז) ושו"ע הרב (ס"ד)], אבל יזהר לטחון
רק לפי הצורך.

לא] הנוהגין שלא להשתמש בפסח רק במים שהוכנו מערב החג
יכינו עכשיו בער"ש, דבשבת יהא אסור לשאוב מים משום הכנה
ובריעבר יש להקל בשבת ע"י גוי, בצירוף דעת הפמ"ג (רס"י תק"ג וסי' ת"ק) דאיסור
הכנה מותר ע"י גוי, ובצירוף סברת המהרש"ג (א-סא) דרבר שזמן עשייתו עכשיו
דוקא ולא יוכל לעשותו בערב (במוצ"ש) לא חשיב הכנה, ואף שבספרי נשמ"ש ח"ד
(סי' שס"ד, וסי' שפ"ב) פיקפקנו על שני הקולות הללו מ"מ בצירוף שניהם יהדיו יש
להקל, ובפרט דברר שראוי ליהנות ממנו בשבת ג"כ, והוא ג"כ כעין פסידא, ועוד
שכל היום ראוי לשתות מינייהו (שמה"ט מותר בשבת לשטוף כוסות כל היום)
וממילא שיש מקום לדון להקל אפילו ע"י ישראל בדאי אפשר ע"י נכרי, ודוק כי
קצתתי.

לב] מותר במלאכה בכל היום בער"ש (כמו בכל ער"ש דעלמא)
וכמו כן מסתפר והולך ונוטל צפרניו כל היום [ע' בה"ל רס"י תס"ח,

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

ובס' ברכ"י כ' שהרוצה להחמיר שלא לעשות מלאכה כל היום תע"ב, ואין המנהג כן, וכמש"כ בשע"ת (סוסי" תמ"ד) משם פסח מעובים (שלא ראה נזוהרים אף דרך חומרא), וזה דלא כשו"ת משיבת מרדכי (אלפערט, סי' ס"ט) שאוסר].

לג] אם מבשלין בשביל שבת תבשילי חמץ (בכלים חמוצין) יזהרו שלא לבשל מיני חמץ הנדבקין להכלי (שקשה אח"כ לנקות), על כן אין לבשל על שבת זו טשאלין"ט שיש בתוכה שעורים [כמבואר בשו"ע סי' תמ"ד שאין לבשל לשבת זו דייסא, שאח"כ יצטרך להדיח הקדירה או הקערה, ואסור להדיח כלים בשבת שלא לצורך שימוש היום (עשו"ע סי' שכ"ג ס"ו) ע' מ"ב סקי"ב], אבל מותר להכין לאקשן (שזה אינה מתדבק לדופן הכלי).

וכן נראה שאם יבשל באלומינום-פאו"ל הנזרקין רשאי לבשל אף תבשיל הנדבק (אם יוכל אח"כ בשבת להוציאם החוצה) [וחכ"א כ' לאסור משום לא פלוג].

לד] אבל מותר לבשל טשאלין"ט רק מן קטניות (טשאלין"ט-באנדלי"ך, או אורז) וכ"כ הגריח"ז ז"ל (בסדר ער"פ בשבת), אבל החזו"א (באגרותיו סי' קפ"ח) כ' שלא יבשל שום קטניות ולא אורז, וכמדומה שהמנהג להכין טשאלין"ט מן תפוחי אדמה.

לה] בער"ש יקרע מפות של פלעסטיק שיהיה לו מספיק כדי לפרוס מתחת המקומות שיאכל שם חמץ למחרת בשבת, דאילו בשבת אסור לקרוע (אפילו ע"י נכרי) כמבואר בדברינו בנשמ"ש ח"ז סי' רמ"ב-ג' (ועיי"ש לקרוע ע"י נכרי לצורך מצוה).

לו] כמו כן יכין מער"ש קיסמי שיניים, או חוטינ המנקין את השיניים, כדי לנקות בהם את שיניו לאחר גמר אכילת חמץ.

לז] אם אפשר יכין בער"ש את השולחן לעריכת הסדר (אם יוכל להסתדר לאכול בשבת במקום אחר) כדי שיוכל להתחיל תיכף אחר תפ"ע דמוצ"ש עם עריכת הסדר (שו"ת מהר"י ווייל סוסי" קצ"ג, וכ"כ הגריח"ז ז"ל).

לח] מן הראוי למי שיכול לעשות עירוב בער"ש כדי שיוכל להוציא

בשבת את שיוורי החמץ לרה"ר (ואף שכתבנו להלן שיש להקל להוציא בשבת ע"י נכרי מטעם דהוי שבות רשבות לצורך מצוה, מ"מ אם לא נשאר אלא פירורים דקים מטונפים אינו מצוה גמורה לבערו, ועוד דלכתחלה אין להכניס עצמו למצב להקל על סמך היתר שבות רשבות ע' בדברינו בנשמת שבת ח"ה בפתחה, ועוד דדילמא לא יתרמי ליה נכרי בשבת).

לט] יצניע בער"ש כל הכלים החמוצים (מלבד מה שבדעתו להשתמש עמהם בשבת), וידבק או יקשור כל הארגזים והתיבות שמונחים שם כלים וחפצים חמוצים, ויכסה עם נייר-כסף וכדומה את כל המקומות שבא שם במגע עם חמץ במשך השנה.

ורשאי לעשות כל זה עד זמן כניסת השבת (אחר שעת הביעור), מלבד אם הרב המוכר בשבילו את כליו החמוצים מוכרום גם בשנה זו בער"ש בבוקר צריך הוא להכניס לשם את כלים ושאר חפצים החמוצים קודם שחל המכירה (ובפרט אם כותבים בתוך השטר שכל מה שבארון או תיבה פלוני נמכר להנכרי).

מ] יערוך מער"ש את המורה שעות שהנרות העלעקטערי ידלקו עד אחר גמר עריכת הסדר, ובנוגע להעריכו על ליל שבת להתכבות בשעה מוקדם ואח"כ בשבת להניעו כדי להאריך הדלקתם ע' בדברינו בנשמת שבת בח"ו כמה פרטים בזה, אבל אין כדאי להקל בזה (שעלול לצאת מכשול ודי לחכימא ברמיזא).

מא] אם מדליק נרות שבת על השולחן שאוכל שם חמץ (שלכתחלה מצוה להדליק נרות שבת במקום אכילתו) לא ישום הנרות על מפת הפלעסטיק למען יוכל לסלק המפה בסוף זמן אכילת חמץ [ובדיעבד ששכח והדליק את הפמוטים על מפת הפלעסטיק, רשאי לחתוך את הפלעסטיק מסביב להנרות ע' בדברינו בס' נשמת שבת ח"ד סי' רמ"ה ודוק].

מן הרצוי שידליק על השולחן שאוכלין עליה חמץ נרות הנקראין טרעוולער"ס-ליכ"ט (חדא שלא יתדבק פירורי חמץ על הפמוטים, ב' כדי שיוכל אח"כ לכורכו עם שאר הפסולות ולזורקו לתוך האשפה, וישים על השולחן מער"ש זמירות או ספר כדי שיהיה המפה והשולחן בסיס להיתר ולאיסור (ויוכל לטלטל המפה) אבל חלה אין להשים על

השולחן במקום שתינוקות מצויים (אם לא שיעמיד שומר כל זמן של כניסת השבת, או שיהיה מכוסה היטב עם כלי כבידה), ובדיעבד אם לא שם על המפה דבר היתר יש להקל על סמך הפוסקים דמפה לא נעשית בסיס להנרות שעליה, [ואף שכתבנו בשו"ת נשמת שבת ח"א שבעלמא אין כראי להדליק נרות שבת בנרות כאלו (טרעוולער"ס-ליכ"ט) שאורה (ושמחתה) מעוטה, מיהת בשבת זה ידליק נרות הרגילים בשולחן הגדול שבהבית, ורק שעל שולחן שאוכל עליה החמץ ידליק ב' נרות ממין זה].

וכן אם מדליק הנרות של שבת בתוך החדר שבתוך הבית ופת חמץ הוא מחזיק ואוכל מבחוץ ידקדק לשום בפנים הבית דבר היתר על השולחן מבעוד יום.

[מב] מי שבדעתו לאכול הפת בתוך ההאל"ל המשותף עם כמה ידורים לא ישכח מלערב עירובי חצירות בער"ש.

[ג] מי שאינו אוכל הסעודות של חמץ בביתו מן הנכון שיערוך את השולחן לליל הסדר מבערב שבת, כדי שלא יצטרכו לשהות בליל מוצ"ש עם הערכת השולחן, כעין המבואר בשו"ע (סי' תע"ב ס"א) שבעלמא יערוך שולחנו מבעוד יום כדי לאכול מיד כשתחשך.

[ד] דעת הישועות יעקב ז"ל שאין להשאיר חמץ רק על ב' סעודות של שבת, אבל משאר הפוסקים משמע דרשאי להשאיר כמה שירצה, ובלבד שיהיה משומר מעכברים ותינוקות, וכ"כ בעל קהלת יעקב ז"ל.

[ה] קודם תפלת מנחה אומרים הודו (כבשאר השבתות) וכן אומרים מזמורי לכו נרננה (ובבעלזא אין אומרים, מאחר שכבר אפו את המצות שיאכלו אצל הסדר).

[ו] יודרו לקרוא שמו"ת בער"ש או בליל שבת כיון שבבוקר משכימים וממהרים להתפלל, ולכתחלה אין לאכול סעודת היום קודם שיקרא שמו"ת כמבואר בשו"ע (סי' רפ"ה ס"ד), אבל אם לא קרא עדיין שפיר דמי שיאכל בבוקר קודם שיקרא, שעיקר זמנו עד תפלת מנחה [וע' בדברינו בשו"ת נשמת שבת ח"ב סי' שי"ז-שי"ט].

[ז] מי ששכח ולא בדק החמץ בליל (וביום) י"ג (ער"ש) הסכימו האחרונים שיבדוק את החמץ בליל שבת ע"י אור הנר שיוליך נכרי

בשבילו, כדקיי"ל בשו"ע (סי' ש"ז) דלא גזרו על שבות דשבות במקום מצוה [ואפילו בזמנינו שיש גרות עלעקטערי המאיר אור בהיר בכל חררי הבית אעפ"כ עדיין צריכין אור הנר לבריקה (ולא דמי לאכסדרה שנברקת לאור היום) מחמת חורין וסרקין ומקומות מוסתרין שיש בחררי הבית (כגון תחת רהיטי הבית וכו') שאין אור העלעקטערי מאיר לתוכה ודוק], ולאחר הבריקה יבטל תיכף את כל החמץ שלא מצא (כמו בשאר כל השנים), וגם יש לו לברך על הבריקה הזו (וע' שו"ע סי' תל"ה), אבל באין לו נכרי אסור לו להישראל עצמו לטלטל נר דולק בשבת כדי לקיים מצות בדיקה (כבעלמא דחכמים העמידו דבריהם, ועוד דמה"ת סגי בביטול גרידא).

ובחלקו האחרונים מהו אם אין לו נר דולק אי מותר לו לבקש מנכרי להדליק נר ולהוליכו עמו לבדוק עמו החמץ, דמשו"ת אבני צדק (סי' נ') יוצא להיתר (דהתירו לו שבות כדי שלא יעבור על כל יראה ובל ימצא), אבל בשו"ת בית היוצר (סי' י"ט) העלה שאסור לו לבקש מעכו"ם להדליק נר ולהוליכו עמו כבעלמא דחכמים אסרו אמירה לעכו"ם אפילו כשעל ידי כך יתבטל מקיום מצוה דאורייתא (ועעו"ש בסי' י"ח) וע"ע בשו"ת פני מבין (סי' צ"ה) [ועיין מה שכתבנו ביסוד זה בשו"ת נשמת שבת ח"ה סי' י"ד], ובס' שערים המצויינים בהלכה (סי' קט"ו) כ' דבזמנינו שמכבדין ומנקין היטב את כל הבית קודם ער"פ חשיב כל הבית כמקומות שאין מכניסין שם חמץ דפטורה מבדיקת חמץ, על כן כששכח לבדוק אין לו לבדוק בליל שבת.

סעודת ליל שבת

מחן מצוה להכין תבשיל חם בשביל סעודת שבת (ואוכלים כל התבשילים) כמו בשאר שבתות השנה, ולא לאכול מאכלים קרים בשבת זו (עשו"ע סי' רנ"ז) [והחזו"א באגרותיו (סי' קפ"ח) כ' שבבוקר אוכלים מאכלים קרים, ועמ"ב (סקי"ד)].

מט] אם מבשל בכלים חמוצים אסור לו להניח הקדירה על גבי תנור שכבר הוכשרה לפסח [וצ"ע אם יכסנה היטב עם פח (בלע"ך) שאף שמחמירים בשתי קדירות, אבל בכה"ג הלא חשיב כג' קדירות].

ג] מן הראוי שבשבת זו לא יאכל מאכלי חמץ על שולחן שיאכל שם בפסח אלא יכין שולחן מיוחד בתדר המדריגות או במרפסת הבית וכו'.

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

לאכילת סעודות של חמץ, והמוכרח לאכול על שולחן הרגיל ידקדק לכסות השולחן עם כמה כיסויים באופן שבודאי שלאחר הסרת המפות שאכלו עליו סעודות חמץ לא ישאר שם פירור חמץ.

נא] לכתחלה יש לדקדק להדליק נרות שבת בחדר שיאכל שם הפת בליל שבת (שעיקר סעודת שבת הוא הפת), וכשחושש לאכול בתוך הבית משום חשש חמץ ואוכל הפת בחדר המדריגות (האל"ל) ידליק שם ב' נרות מיטלטלת (דיספאוזעבע"ל) או שיאירו הנרות במקום האכילה, ואם קשה יכול לסמוך דלענין זה סגי בנרות עלעקטערי שדולקים בחדר המדריגות (וראוי להדר שידליקום סמוך לכניסת השבת "לכבוד שבת") וע' שו"ע (סי' רע"ג ס"ו) דכשמצטער לאכול במקום הנרות אי"צ לאכול אצל הנרות (ובפרט אם יאכל במקום הנרות שאר התבשילים).

נב] ההולכים משולחן שאכלו שם חמץ לבית התבשיל להביא איזה מאכל יזהרו מאוד לנקות עצמן הדק היטב מפירוורי חמץ מקודם שיגעו לקדירה של פסח, או שישתמשו בהמקרר (פרידזשידע"ר) שיש שם מאכלי פסח.

נג] ראוי להדר לאכול את כל המאכלים של חמץ (או מה שאוכלים ביחד עם פת) על מפת פלעסטיק הנזרק (דיספאוזעבע"ל) ובתוך קערות פלעסטיים ועם כפות פלעסטיים הנזרקים בגמר האכילה [כדי שלא יצטרך בשבת להטריח לקנח (או להדיח) את הכלים משיוורי חמץ עט"ז ומחצהש"ק סק"ד-ה', ומבואר בפוסקים דאסור להדיח בשבת את הכלים החמוצים כרגיל כיון שאין צורך היום בהדחה זו].

אבל אין נכון לכתחלה לעשות קידוש על כוס פלעסטיק, ועמש"כ בשו"ת נשמת שבת (ח"ב סי' ט"ז) דלעת הצורך יש להקל בזה, והכל לפי הענין.

נד] ולאחר הסעודה יוציא את המפת הפלעסטיק לרחוב העיר (למקום הפקר), ואם דר במקום שאין שם עירוב רשאי אח"כ להוציאם החוצה ע"י נכרי [שסומכין (עכ"פ לגבי אמירה לעכו"ם) שרה"ר דידן דינו ככרמלית ונמצא דהוי שבות דשבות במקום מצות ביעור חמץ, ע']

בדברינו בנשמת שבת ח"ה סי' ז', וע' להלן אות ק"ו], ואם אין שם נכרי יאכל הפת ע"ג נייר נעפקין ולאחר שאכל הפת יכרוך הנייר ויזרקנו לתוך הבית הכסא [ומסתבר דשפיר דמי לכתחלה להרבות באכילת פת לכל בני המשפחה על מפת פלעסטיק גדולה על מנת להוציאו אח"כ החוצה ע"י נכרי, דריבוי אכילת הפת חשיב ג"כ מצוה להתיר אח"כ ההוצאה ע"י נכרי על סמך היתר שבות דשבות במקום מצוה].

נה] בכלל ישתדל להזהר מלפרר פירורים מהחלות ותיכף ומיד שרואה שמתקבץ פירורים על השולחן יקבצם בכף ויאכלם מיד (ויש שמחזיקים את הפת בתוך שק פלעסטיק (בע"ג בלע"ז) גדול ואוכלים את הפת בתוך השק הפלעסטיק, שאז כל מה שמתפרר מקובץ בתוך השק (ויראה שלא יהיה בו שום נקב)).

נו] אם אוכל בשעת הסעודה ממאכלים שנתבשלו בקדירות של פסח או שמונח בתוך המקרר שישתמשו עמו בפסח מן הנכון להחמיר שלא יאכל פת באמצע הסעודה (שלא יבוא ליגע בהם כשלא ניקה ידיו וגופו היטב מפירורי חמץ).

נז] יש שעושין קידוש על השולחן שבתוך דירתו (במקום שהדליקו שם נרות שבת) ואח"כ יוצאין לתוך חדר המדריגות (האל"ל) לבצוע שם על לחם משנה ולאכול שם את הפת (ושוב חוזרין לתוך הבית לאכול שאר המאכלים) ויש להם להדר שבשעת הקידוש יראה את מקום הסעודה [דהא בעינן קידוש במקום סעודה] דבג' לטיבותא שרואה את המקום שקידש שם וגם הוא באותו הבית (מחדר לחדר) תחת גג אחד והיה דעתו כן מתחלה מהני אפילו לכתחלה (עבה"ל).

מיהו בדיעבד נקטינן כהרמ"א (רע"ג ס"א) שאם קידש במקום אחד 'על דעת' לאכול במקום אחר באותו הבית אפילו מקומה לקומה שפיר דמי (אבל לכתחלה מחמרינן כמו שכ' שם בשו"ע הרב ובמ"ב).

אבל אין לקדש בבית 'על דעת' לאכול 'בחצר' (או במרפסת - פארטש, או פייער-עסקעי"פ מגולה) אפילו אם יכול לראות משם את המקום שקידש בו (ע' מ"ב שם סק"ז) אבל בדיעבד יצא (כשיטת הי"א

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

המובא בשו"ע (שם) אבל אם המרפסת (פארט"ש) מכוסה עם גג חשיב כמו מחדר לחדר.

ונתעוררתי שיש עוד עצה שלאחר קידוש ישתו כולם (בתוך הדירה) רביעית יין שזה יחשיבו קידוש במקום סעודה (כשו"ע סי' רע"ג ס"ה) מיהו בהגרע"א שם כ' שאין לסמוך על זה כי אם במקום הדחק [וע' בדברינו בשו"ת נשמת שבת (ח"ב סי' ק"כ)] מ"מ בזה (רביעית יין) ובצירוף שבשעת קידוש דעתו לאכול במקום אחר אף שאינו רואה אותו המקום בשעת הקידוש שפיר דמי אף לכתחלה, ובצירוף שלאחר אכילת הפת בחוץ חוזר למקום שעשה קידוש לאכול שם בשר ודגים שיש מקום לדון שזה נמי מהני בשעה"ד להחשיבו קידוש במקום סעודה [ע' נשמת שבת שם סי' קכ"ה].

נח] ויש שעושים גם קידוש בפרוודור הבית (בלע"ז האל"ל) ואוכלין שם את הפת, ואח"כ חוזרין לביתם לאכול שם יתר המאכלים של שבת, ועשו"ת מנח"י (ח"ו סי' מ"ח) דשפיר דמי למיעבד הכי, ואחר גמר אכילת הסעודה יחזרו לחוץ (להפרוודור) כדי לברך ברהמ"ז במקום אכילת הפת.

נט] אבל לא נראה לברך שם ברהמ"ז מיד לאחר קידוש ואח"כ ליכנס לתוך הבית לאכול התבשילים של שבת דבעינן שסעודת שבת 'דהיינו הפת' יהיה דרך "כבוד ועונג" (דחיוב סעודת שבת משום עונג כדדרשו חז"ל עה"פ וקראת לשבת עונג במקום קריאה שם תהא עונג) ולאחר שבירך ברהמ"ז תו לא מיקרי עונג סעודת שבת (רק סתם תענוג שבת) והבן, אבל מותר לצוות לילדים הקטנים לעשות כן (לברך מיד ברהמ"ז ולסלק ידם מפת) שקשה מאוד להשגיח עליהן כל הזמן (אם יצטרכו אח"כ לחזור למקום הפת).

ס] לאחר שגמר סעודתו יחזור למקום אכילת הפת כדי לברך שם ברכת המזון (דקיי"ל דפת טעונה ברכה לאחריה במקומה) עמג"א ובמ"ב (ריש סי' קפ"ד) אי מהני מחדר לחדר כשהיה דעתו בשעת ברכת המוציא לברך ברהמ"ז בחדר אחרת, ומהו ברואו משם את מקומו הראשון, ויש לצרף לכאן בשעת הדחק.

סא] מצוה להשאיר קצת פת על השולחן בשעת ברהמ"ז, ואח"כ

יצניענו, ובבוקר אחר גמר ברהמ"ז יבערנו.

סב] היות שבשבת זו ממעטין באכילת פת (וכן העושים כנ"ל לאכול מעט פת בחוץ ולגמור הסעודה בפנים בלא פת) ידקדקו לאכול פת כשיעור כביצה (ועוד), שהוא שיעור סעודת שבת לרוה"פ כלשון המחבר בשו"ע (סי' רצ"א ס"א) וכמבואר בדברינו בשו"ת נשמת שבת (ח"ב סי' קמ"ז), ועוד שאין מברכין ענט"י כשאוכלין פחות מכביצה פת כמבואר בשו"ע (סי' קנ"ח ס"ב), ובדיעבד ובשעה"ד סגי באכילת שיעור כזית (עייב"ש), ונראה שבכגון דא ובשעה"ד וכן לענין קטנים יכול לסמוך על זה, אלא שאז ידקדק לא לברך ענט"י.

סג] העושים כנ"ל קודם שחזור לתוך הבית (לאכול על שולחן שיאכל שם בפסח) ידקדק לנער גופו ובגדיו (ושערות זקנו) הדק היטב מפירורי חמץ, וכן יקנח עם אצבעותיו את הניכיו וידיח היטב את פיו בהסינ"ק שהוא בבית הכסא (לא בסינ"ק שהכינו לפסח).

סד] העושים כנ"ל לא ישתמש על שולחן שכבר ניקוהו לשימוש בפסח עם "זמירות" של כל השנה שקשה מאוד לנקרם מפירורי חמץ.

סה] העושים כנ"ל אז בגמר סעודתו יש לו לחזור ולצאת החוצה כדי לברך ברהמ"ז במקום שאכל הפת, ואפילו אם מתחלה היה בדעתו לברך ברהמ"ז על השולחן מ"מ צריך שיאכל על המקום שיברך שם ברהמ"ז מעט (אפילו פחות מכזית) פת, ומהני ג"כ שמבחוץ יכניס מעט פת לתוך פיו ויבלע אותה כשהוא יושב אצל השולחן, אבל דרך הראשונה יותר מובחר דבלא"ה מבואר בשו"ע סי' ק"פ שמן הראוי שיהיה פת על השולחן בשעת ברהמ"ז (וכששני השולחנות הם בחדר א' סגי ואי"צ לחזור לאותו השולחן שאכלו עליו).

סו] רצוי שקודם שיברך ברהמ"ז בחוץ יאכל עוה"פ קצת פת כדי שמתחלה בכניסתו לתוך הבית לאכול שם התבשילים של סעודת שבת לא יהא נחשב כסילוק ומושך ידו מן הפת שאז צריך לברך על המאכלים שיאכל אח"כ (לפניהם ולאחריהם) [וע' כעיי"ז בס' ארחות רבנו (ע' פב) במי שיש לו הנהגה שאינו אוכל יותר משתי פרוסות לחם בסעודה וכבר אכל שתי פרוסות בתחלת הסעודה], עוד עצה יש שקודם

שיטול ידיו לפת יברך ברכת שהכל על איזה מאכל או משקה ולכוון לפטור (מספק) את כל מה שיאכל בתוך הסעודה, מיהו נראה דבדיעבד אינו מעכב דזה לא חשיב סילוק שאילמלי היה מזדמן לו דרך לאכול פת מבלי חשש להחמיץ דברים שהוכשרו לפסח היה אוכל, ובפרט אם במציאות השאיר פת על השולחן, אף שהחליט בדעתו שלא יאכל ממנו עוד [ויל"ע בבוקר אם היה לו רק מעט פת ואכל הכל ושוב אין לו ולשכניו עוד שום פת, ועשו"ת חשב האפור (ב-קלא), ובשו"ת עמק התשובה, והגרמ"ז זארגער שליט"א העיר שלגבי אכילת בשר ודגים ליכא סילוק כלל שהוא ממש המשך מאכילת הפת].

סז] ראוי להדר כשיאכל שיסמיך גופו להשולחן ויאכל רק ממעל השולחן למען לא יפלו פירורים ע"ג הארץ (שקשה אח"כ לכבדם היטב).

סח] המנהג לבשל המאכלים בכלים של פסח (מאחר שכבר הוכשרו התנורים לפסח) וראוי שיערה המאכלים מהם לתוך קערות פלעסטיק, או שמער"ש ישום התבשילים של שבת באלומינום-פאו"ל הנזרקין לאחר השימוש [ואף מי שיש לו מטבח מיוחד לפסח אינו נכון לכתחלה לבשל התבשילים בכלים חמוצים במטבח החמוצה של כל השנה, לפי המובא במג"א משם מהריו"ו שטוב לבשל בכלים חדשים של פסח (והטעם במחצהש"ק שאם יבשל בשר בכלים של חמץ יקבלו הבשר בליעה מחמץ, ויצטרך אח"כ לקנחם (או להדיחם כשלא סגי ליה בקינוח)], אבל אם קשה לו (שכשיאכל במטבח החמוצה ינצל ממכשולות) יזהר שלא לבשל בהקדירה מאכלים הנדבקים, וקודם זמן הביעור יקנח הקדירות באצבעותיו (או בנייר), ואם אי אפשר לקנח ידיהם מעט עד שיעבור החמץ ויצניעם, וטוב שבכלל לא יבשל בהם תבשיל חמץ ממש, מאחר שקשה אח"כ לנקותם בשבת (ובמחצהש"ק כ' שאין משתמשין בכלים חמוצים כדי שלא יצטרכו להטריח לקנחם) ואולי אם ישתמש לבישול של בשר בכלי חמוצים שאינן בני יומן שיש להקל יותר, שהרי אפילו בפסח עצמו יש שמיקל עשו"ע סי' תמ"ז ס"י].

סט] אם בישל המאכלים לכבוד שבת בכלים של פסח והוא אוכל סעודתו (החמוצה) בכלים של חמץ יזהר שלא יערה מן הקדירות של

פסח לתוך קערות של חמץ (שהזיעה עולה ואוסרת, ועוד שיש לחוש שמא יתיז בחזרה הרוטב שנגע בקערה החמוצה לקדירה של פסח, ועוד משום ניצוק חיבור לחומרא) ע' פר"ח ובמחצהש"ק (סק"ד) ושעה"צ (סק"ד) [וע' באחרונים בנוגע בדיעבד ובמחצהש"ק שם מיקל, ועכ"פ כשהחזיק קדירת הפסח גבוה הרבה ממעל הקערות של חמץ (והזיעה העולה לא היה יס"ב יש להקל)] עוד כתבו שאף לא ישפוך לכלי חמץ ע"י אמצעות של כף שואבת (דלא כהפר"ח שמיקל).

ויש באחרונים שמעדיפים שיערה מקודם לכלי שני של פסח ומשם לכלים החמוצים (ע' א"ר סק"ג), אבל מ"מ נראה דעכ"פ לא יערה מכלי שני של פסח על גבי חמץ ממש (כלאקשי"ן) [והגרמ"ז זארגער שליט"א בק' דיני ער"פ שחל בשבת מפקפק על ההיתר של כלי שני, ובאזהרות לער"פ שבת מהגה"צ מפאפא ז"ל כ' שיערה מכלי פסח לכלי חמץ ע"י כלי אמצעי והכלי שעירו מתוכו לכלי חמץ לא ישתמש בו לפסח אלא יצניענו].

וכהיום שמצוי כלים העשויין מן אלומיניום-פאו"ל (הגזרקיין) יערה מתוך הכלי של פסח לכלי הזה ומשם לכלים החמוצים ואח"כ יזרקום לאשפה.

ע' לא יאכל מאכלי חמץ ממעל קארפע"ט (שקוראים שטיחים) שקשה לנקרם, ואם אין לו מקום אחר יפרוס מתחתיו מפת פלעסטיק, ובדיעבד (שאכל שם) ינקה אחר אכילתו את הקארפע"ט עם מכבדות (בעזעם בלע"ז), אבל לא בקארפע"ט-סוויפע"ר עשו"ת נשמת שבת ח"ו סי' רצ"ז רח"צ ובה"ז סי' ל"ה [ואם אינו עובר בלא"ה ישאל שאלת חכם עייב"ש].

וכן מן הראוי שלא יאכל כשיושב על גבי ספסלאות שיש להם בית יד או שיש להם חריצים (שקשה לנקרם מפירורים) או על כסא מרופד (כעין קארפע"ט) ואם יש לו רק ספסלאות כאלו ידקדק שבשעת אכילה יסמיך גופו להשולחן ויאכל רק ממעל המפה.

עא' כאמור שמי שיש לו שיניים זרים או שיש לו שיניים כספית או שיניים עם עטרה (קראו"ן בלע"ז) או סתם מילואים בתוך השיניים

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

כג

(פילינג"ס בלע"ז) שלהרבה פוסקים יש להגעילם מער"ש, ידקדק שלא יאכל בשבת חמץ רתוחה בכלי ראשון, ולא מאכל גוש רתוחה אפילו בכלי שני (אבל תבשיל לח בכלי שני מותר), או שיאכל פת רק בתחילת סעודתו ואח"כ ינקר היטב שיניו וידיה פיו הדק היטב קודם שיאכל התבשילין החמין (שפת הוא דבר הנדבק ונשאר בין החניכיים).

[עב] מי שיש לו נקבים בשיניו או שיש לו ברעיסע"ס וכדומה באופן שאי אפשר לנקרם ממשוהו חמץ רק ע"י אומן (שזה אי אפשר בשבת) עדיף שיקבע סעודותיו בשבת (בלילה ובבוקר) על מצה עשירה או מצה מבושלת, או שיאכל רק חלק הרך של הפת ויחתכם לחתיכות קטנות קודם שיכניסם לפיו כדי שלא יצטרך ללעוס הרבה, עוד עצה יש שקודם האכילה ישרה את החלה בתוך מים או יין (לבן) שבכה"ג אינו נדבק כל כך להשיניים [אבל לכתחלה לא ישרנו ביין אדום כיון שי"א שבכה"ג מברכין עלה בורא מיני מזונות כמבואר בשו"ע (סי' קס"ח סי"ב) וממילא שאין יוצאין בה מצות סעודת שבת, ועוד שלכתחלה עדיף למנוע מצביעת אוכלין בשבת].

[ג] לא יאכיל לקטנים חמץ המתפרר בקל, ורצוי שיאכילום (בזמן ההיתר) דבר העשוי מקטניות (שלא גזרו על קטניות בבל יראה) וע' להלן בנוגע להאכילם מצה (ולאח"ז איסור חמץ גם קטניות אין אוכלים כחק יעקב תע"א-ב).

[ד] משך כל הסעודה יש לו לשום עין פקחא על הילדים שאוכלים חמץ שלא ילכו ממקום למקום עם החמץ שבידם.

[ה] לאחר גמר האכילה קודם שיכנס לביתו ידקדק לנער היטב את בגדיו (ברחוב או בפרוודור הבית כשהבית שייך לגוי, או בתוך הבית הכסא) מכל הפירורים, וכן ידיה היטב את פיו מפירורי חמץ (בבית הכסא וכדומה, ולא בסינק שמתמש בו לפסח).

ופרוסות חמץ שאין בדעתו לאוכלו למחרת יזרק מיד לבית הכסא [ואפילו אם אין בהם כזית אינן מוקצה עדיין כיון שחזיין למאכל בהמה (כשו"ע סי' ש"ח סכ"ז)].

[ו] בליל שבת אחר גמר סעודתו ידקדק להצניע את החמץ שמשאיר

בשביל מחר (שמן בדיקת חמץ ואילך יש חיוב לשמור הבית שלא יוכל עכבר או תינוקות לגרור חמץ לתוך הבית).

[עז] שמעתי מחכ"א שנהג לאכול "בליל" שבת ב' סעודות (השני במקום סעודת היום), ולא נראה דלכו"ע אין יוצאין סעודת יום השבת בליל שבת ע' בספרי ישראל והזמנים (ח"א סי' כ"ט).

איסור אכילת מצה בשבת ער"פ

[ח] כמו בכל שנה אסור לאכול מצה בערב פסח, ולרוה"פ מתחיל האיסור מעלוה"ש של ערב פסח (שהוא בשבת בבוקר) [ולא כבעה"מ שאינו אסור רק מזמן איסור אכילת חמץ] וכמו שכ' בחק יעקב ובבאר היטב ובמ"ב, אבל משמעות דברי המג"א (סק"ו) דאף בליל י"ד (שבשנה זו הוא ליל שבת) אסור, וכבר מובא כן בס' ארחות חיים (אות קי"ד) ובס' אהל מועד (דף קג:): משם י"א, וכ"כ בשו"ת רב פעלים (ג-כז) ובס' בן איש חי (פ' צו אות כ"ו) וכ"פ בשו"ת אג"מ (או"ח ח"א סי' קנ"ה).

[ט] אבל מ"מ אף להמג"א אין המצות מוקצין בשבת זו שהרי רש"אין להאכילם לקטני קטנים, מלבד "מצות מצוה" דמוקצין מחמת חסרון כיס כמו שכ' בפמ"ג (תמד-א) ובס' בא"ת, ועשו"ת שו"מ (מהדו"ת ח"ב סוס"י ע"ז) [אלא שצ"ע"ק לפמש"כ למעלה דאפיית המצות בער"ש זו לא ענין גמור הוא והוא רק לזכר שאר השנים, א"כ במה איפה נחשבין מצות אלו יותר משאר המצות שאפה מלפני כך, וי"ל שכיון שסוכ"ס מחירם רב וייהדס לקיים בהם מצות אכילת מצה על כן מקצה אותם מאכילה, וממילא הוי מוקצה מחס"כ].

[פ] מי שאין לו בשבת זו לחם חמץ לקיים בהם מצות סעודת שחרית דשבת אסור לו לאכול מצה לקיים עמהם מצות סעודת שבת [דלא כמי שמספק"ל להקל בכה"ג, וע' חי' ח"ס (על הל' פסח) וכ"כ בשו"ת פרי השדה (ג-צא), ולא נראה לסמוך על הראשונים (ובעה"מ) דס"ל דאיסור אכילת מצה מתחיל מזמן איסור אכילת חמץ], ויאכל גם בבוקר בשר ודגים [שיש קצת מקום לומר שלמ"ד דיוצאין מצות סעודה

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

כה

שלישית דשבת בבשר ודגים (י"א בשו"ע סי' רצ"א ס"ה) כמו כן נמי בסעודת הבוקר, וע' תוס' פסחים קא. ד"ה טעימו וצ"ע].

ויל"ע מי שאין לו חמץ אי עכ"פ מותר לו לאכול מצה בליל שבת על סמך הפוסקים המקילים בלילה (לעיל אות ע"ח), שו"ר מובא שהגרי"ז סאלאווייטשיק ז"ל היה אוכל מצה בליל שבת ע' ס' בירור הלכה (מהדות"ל סי' תע"א) ובהמצויין שם, ועכ"פ במי שאין לו פת נראה שיכול לסמוך להקל בזה.

פא] לקטנים שאינם מבינים ענין סיפור יצי"מ (שמספרים בלילה) מותר להאכיל מצה אף בשבת (ער"פ) ביום [והיינו עד גיל ה' ו', ומשם בעל שבת הלוי שליט"א ראיתי שהיינו כל שעדיין אינו יודע לשאול מה נשתנה, ומסתבר דאף לדידיה מה שקטני קטנים חוזרין בע"פ מה שהירגילו אותם כמה שבועות בבית הספר דזה לא השיב "יודעים" לשאול].

נראה דבערב פסח שחל בשבת ואין לו מקום להאכיל שם את הקטן לחם חמץ שמותר להאכילו מצה (קודם שעה ד') דבמקום חינוך מצוה (סעודות שבת) ספינן לקטן איסור בידים (ובפרט איסור דרבנן) ועוד שאינו אלא באקראי בעלמא, [מיהו סעודה ג' אין להאכילו מצה כיון שכשיגדל לא יוכל לאכול בשבת כזו על כן אף בקטנותו אי"צ להרגילו בכך].

פב] בשעת היתר אכילת חמץ יכולים לאכול מצה עשירה לסעודת שבת [עב"י שהוקשה למה אמרו שישיר ב' סעודת לשבת הרי יכול לבער הכל מלפני השבת ובשבת יאכל מצה עשירה, ותי' רכיון שאין סיפוק בידי כל אדם לעשות מצה עשירה לכל הג' סעודות לא אטרחהו רבנן יעו"ש]. והמקיים סעודת שבת במצה עשירה שהוא פהב"כ, י"א דבעינן שיאכל שיעור קביעת סעודה דסעודת שבת בעינן פת שמברכין עלה המוציא וברהמ"ז, וי"א דאי"צ דאף בלא"ה סעודת שבת קובעת [ובנשמת שבת (ח"ב סי' קפ"ג) הארכנו בזה], אבל לא לס"ג אחר חצות (אפילו קודם שעה עשירית) למנהגינו שלא לאפות מצה עשירה לפסת, וכמו שכ' הרמ"א (ס"א, משום שחוששין לתערובות מים, או שמא אף מי פירות גרידא ממהרין להחמיץ) [אבל בשו"ת נוב"י (קמא סי' כ"א) כ' דהמורה להתיר בער"פ

כל היום באם הוא לצורך קצת (אפילו אינו צורך חולה וקטן) לא הפסיד, ועד חצות יש להתיר לכתחלה עיי"ש וע' נמי בערוה"ש (ס"ה), שמתיר מדינא לאכול מצה עשירה אפילו אחר זמן איסור אכילת חמץ), מיהו ע' בחק יעקב (תמד-א) שבמהרי"ל מבואר דאסור לאכול מצה עשירה בער"פ (וטעמו דאף שאין יוצאין בו מצות לחם עוני, מ"מ יוצא בו מצות בערב תאכלו מצות), ועשו"ת שו"מ (קמא ח"א סי' קע"ה) מה שכתבו ע"ד הרמ"א].

[והנה מלפני כמה שנים הורה אחר מהרבנים (פה בארה"ב) שלא יאכלו בשבת זה חמץ, רק בליל שבת יאכלו מצה (רגיל) ובשבת בבוקר יאכלו מצה עשירה, אבל הרבה רבנים יצאו כנגדו שלא לשנות מנהג ישראל כל הדורות שאכלו חמץ בשבת זו (ובליל שבת אסור לאכול מצה להמג"א, ויש שכ' שלאכול מצה בליל שבת יש בו חשש של בל תוסיף), ונדפסו תשובותיהם בקובץ הפרדס, ושמעתי נמי מהגרצ"מ גינזבורג שליט"א (מנהל לשכת אגוה"ר) ששמע מהגאון בעל אג"מ ז"ל שמה שהוא בספרו (ח"א סוס"י קנ"ה) הסכים נמי לאכול בשבת זו מצה עשירה (בזמן היתר אכילת חמץ) זה כ' תשובה לשואל ששאלו על כך מפני שהיה לו משפחה ברוכה של עשר ילדים, אבל לא להורות כן להכלל].

פג] בבתי חולים ובמושב זקנים ובבתי מלון הגדולים שקשה מאוד להאכיל לכל הדיורים חמץ בשבת זו (שיהא קשה אח"כ לבער את החמץ מכל הבנין) יאכילום מצה עשירה והם יקבעו סעודת שבת עליהם (שאו מברכין עלה ענט"י וברכת המוציא) [וע' שעה"צ (סק"א)], וצ"ע אי צריכין לבער שיורי מצה עשירה קודם כניסת החג למנהגינו על פי הרמ"א שלא להשתמש בפסח עם מצה עשירה, אם לא בחולים או זקנים שאין יכולין לאכול מצה שאז אף בפסח עצמו מותרין לאכול "מצה עשירה" כמו שכ' הרמ"א (סי' תס"ב ס"ד).

ומשם בעל שבט הלוי שליט"א מובא שהקיל להאכיל בער"פ מצה רגיל לחולים שבביה"ח עד שעת איסור אכילת חמץ (לסמוך בשעה"ד על בעה"מ דזמן האיסור מתחיל מזמן איסור חמץ).

פד] י"א שבזמן היתר אכילת חמץ מותר לאכול מצה "כפולה ונפוחה" (שהוא חמץ גמור מדינא, אבל לא מה שנוהגים לאסור מחומרא בלבד) ועשו"ת האלף לך שלמה (סי' ת), מיהו במצות 'הדקות' שלנו אין להקל כיון שלהרבה פוסקים מעיקר הדין אין בהם

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

כז

איסור נפוחה או כפולה (ע' באשל אברהם להגה"ק מבוטשאטש ז"ל, ובס' דע"ת סי' תס"א, ובס' מועדים וזמנים ח"ג סי' רס"א).

פה] להמג"א מותר לאכול בשבת זה (ובער"פ דעלמא) "מצה מבושלת" שפרוסותיה ניכרות (והן יותר מכזית, שנשאר תואר לחם ומברכין עלה ענט"י והמוציא, וכ"נ דעת הגרע"א ושו"ע הרב) אלא שסיים עלה המג"א "שאינ נוהגין כן" [והוא לשון המהרי"ל] ומשמע משו"ע הרב (ס"ד) דמ"מ מי שרוצה רשאי לנהוג כן, ובס' ערוה"ש כ' שאצלם נוהגין הרבה כן לעשות סעודה שלישית ממצה מבושלת.

אבל דעת החכמת שלמה (סי' תע"א, ובאלף לך שלמה סי' שכ"ב) דאפשר דביותר מכזית יוצאים בה מצות מצה וממילא שאסור לאכלה בער"פ, וכ"ה בס' כפה"ח (תעא-לה), ומשם הגר"א הביאו שאסור אפילו בפחות מכזית (עשעה"צ סי' תמ"ד סק"א), ויש מקילים לבתי חולים ומושב זקנים, וכדיוצא להקל מדברי המ"ב (סי' תע"א סק"ב ושעה"צ שם סקי"ט).

ולהמקילים הנ"ל יל"ע לאותן שנוהרין בפסח מלאכול שרויה (געבראקט"ס בלע"ז) מהו בערב פסח אחר חצות, וראיתי מובא שבס' שערים מצויינים בהלכה (סי' קט"ו סק"ה) כ' להקל במצה שרויה בער"פ, דער"פ יותר קיל מן אחרון של פסח והרי באחרון של פסח המנהג להקל עכ"ד, אבל תמה עליו שהרי ער"פ איסור מן התורה משא"כ אחרון של פסח אינו אלא מדרבנן (לדירן דבקאינן בקיבועא דירחא), ולק"מ דהרי לכל היותר ליכא אלא חשש משהו והלא משהו בפסח ג"כ אינו אלא מדרבנן, ומה"ט קילא ער"פ דבער"פ חמץ אכתי אינו במשהו, ואילו באחרון של פסח להלכה אכתי איסור חמץ במשהו (שכל מה דתיקנו רבנן כעין דאורייתא תיקנו).

פז] נראה דאף אותן הנוקטים איסור להשתמש בפסח במצות מכונה "מאשין מצות" על פי שיטות האוסרים [ע' בארוכה בדברינו בשו"ת ויברך דוד ח"א (סי' פ"ח-צ"א) כל השתלשלות המחלוקה בזה] מ"מ אסור להם לאכול מצת מכונה בערב פסח (אפילו בבוקר בזמן היתר אכילת חמץ) [מיהו באותן שהן חמץ גמור מותר לאוכלן כל זמן היתר אכילת חמץ].

פז] דנו אחרוני זמנינו אי שפיר דמי לאכול בער"פ מצה שנאפה בכוונה שלא לשם מצות מצוה והעלו לאיסור עשו"ת מנח"י (ח"ח סי' ל"ז) ושו"ת אהל יששכר (סי' ל"ד, ושכ"ה בתשב"ץ ח"ג סי' ר"ס)

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

ובקובץ פרי תמרים (גליון כ"ב ע' ס"ו) ובשו"ת להורות נתן ח"ד, ובעוד אחרונים [וא' מגדולי ראשי ישיבות יצא חוצץ נגד החכם שכ' להתיר זה, וכ' על זה שחדש אסור מן התורה].

ובמהרש"א (ר"פ ער"פ) מבואר שגם בציקות של נכרים (שאינן יוצאין עמהם מצות אכילת מצה - אבל מותר לאוכלן בפסח מדינא שחזקתן שאינן מחמצין, מ"מ) אסור לאוכלן בער"פ [אלא שבאמת יש שמקילים בזה, וכן בקובץ כרם שלמה שם (קובץ קס"ד ע' י"ז) מובא תשו' הג"ר צבי מאגליד ז"ל דבער"פ שחל בשבת יש להתיר בליל שבת (שהוא ליל ער"פ) לאכול מצת כותי].

שבת בבוקר

[פח] משכימין להתפלל [ויכין מער"ש מורה שעות המעורר לעוררו בהשכמה שיוכל להתפלל כדת, וע' בדברינו בנשמת שבת ח"ו (מסי' שס"ו-שע"ט) הרבה הלכות בדין הערכת המורה שעות המעורר].

פט] הרוצים להקדים להתפלל בהקדם האפשרי יכולין לומר ברכות השחר אף קודם שהגיע זמן עלות השחר, ופסוקד"ז יכולין להתחיל מיד עם עלוה"ש, אבל אין לברך על הטלית רק לאחר שהגיע זמן "משיכיר" (שהוא בנוא יארק בערך 50 מינוט קודם נצה"ח), ואם צריכין למהר יותר להתחיל התפלה יכולין לומר פסוקד"ז בלא טלית, ולהתעטף ולברך על הטלית לאחר סיום ברכת ישתבח (והש"ץ לא יברך בעצמו רק ישמע מאחר ויענה אמן, שאין להש"ץ להפסיק בין ישתבח לקדיש), ומה שלכתחלה אין לומר שמונ"ע קודם זמן נצה"ח (שו"ע סי' פ"ט ס"א) נראה דכשכוונתו לשם שמים שלא ישל באיסור אכילת חמץ (שיש לו ילדים קטנים וכו') או כשיש שמחה) שפיר דמי להקדים [וע' בדברינו בס' ישראל והזמנים ח"א סי' ט' עוד כמה צדדי קולא בזה].

[צ] בשבת זו אין מאריכין בתפלה ובניגונים וכו' (ספר חסידים) כדי שיוכלו לאכול סעודות שבת, ולא יבואו ח"ו לידי מכשול לאכול אחר זמן איסור אכילת חמץ (שהוא עד סוף שעה ד' על היום), על כן יזהירו את הש"ץ שלא יאריך, וכן לא יאריכו עם הוספות בקרה"ת, ולא

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

בעשיית "מי שבירך", אבל מ"מ לא יתפללו בחפזון ובמרוצה (בא"ח שם אות ב').

[צא] למעלה (אות ב') הבאנו מהפמ"ג שאומרים בשבת זו הפיוטים בתפלת שחרית [אבל הבאנו שיש שמקדימין לאומרה בשבת הקודם, וכשלא אמרוהו בשבת שלפניו יש לאומרה בשבת זו, אבל הגרי"ח זוננפעלד ז"ל כ' שאין אומרים אותה בשבת זו כדי למהר סעודת שחרית, משמע שאף אם לא אמרוהו בשבת שלפניו לא יאמרוהו בשבת זה].

[צב] מנהגינו בשבה"ג שחל בער"פ להפטיר "וערבה לה' וגו'" [ע] באר היטב (סי' ת"ל סק"א) ובשו"ע הרב שם (ס"ג), אבל דעת הגר"א לומר הפטורה של פרשת השבוע, וע' ערוה"ש ובקובץ כרם שלמה (גליון פ"ו).]

[צג] לכתחלה יתפללו שחרית ויקראו קרה"ת ויתפללו תפלת מוסף קודם שיאכלו סעודה הבוקר של שבת, שלכתחלה אין לאכול סעודה "קבועה" (כסעודת שבת) לפני תפלת מוסף כמבואר בשו"ע (סי' רפ"ו).

אבל אם נתאחר לקום יתפלל שחרית ויאכל סעודת שבת (קודם תפלת מוסף) דמעיקר הלכה העלו הרבה אחרונים דמותר לאכול אף סעודה קודם תפלת מוסף (כידוע שיטת הב"ח) ובנשמ"ש ח"ב סי' שס"ב הארכנו, וטוב שימעט קצת בסעודתו (אף שיאכל יותר משיעור כביצה) לקיים המנהג שלא לאכול סעודה קבועה לפני תפלת מוסף [כמש"כ הב"ח שהמנהג למנוע, וחייב כל אדם להחזיק המנהג משום אל תטוש תורת אמיך, אבל מאן דחליש לביה יש להקל דאדעתא דהכי לא נהגי].

וכן אם הציבור נתאחרו לאחר שהתפללו שחרית ילכו לביתם לאכול סעודת שבת (וס"ג) ואח"כ לחזור ולהתאסף לקרה"ת ולתפלת מוספין ע' בדברינו בשו"ת נשמת שבת ח"ב סי' שנ"א וסי' שנ"ג [ובס' חק לישראל (דף יד) כ' דאף דבקביעות אסור, אבל באקראי מותר, ובשו"ת משיב דברים (סי' ס"ג) כ' עפ"י דהח"ס שאם חל ער"פ בשבת וחושש שע"י קרה"ת ותפלת מוסף יעבור זמן היתר אכילת חמץ (ועלול

שיכשל באכילת חמץ לאחר הזמן) שרשאי ונכון שיאכל סעודת שבת לפני קרה"ת ותפלת מוסף].

חילק סעודת שחרית לשתיים במקום ס"ג

צד] הגם שבשבת דעלמא מצוה לאכול בה ג' סעודות אבל היות שמעיקר ההלכה זמן סעודה שלישית הוא רק לאחר חצות היום (משש שעות ומחצה ולמעלה) כמבואר בשו"ע (סי' רצ"א ס"ב), ואז כבר אסור לאכול חמץ (וכן מצוה אסור לאכול כל היום של ער"פ) על כן בשבת זו אוכלין רק ב' סעודות של פת.

צה] והרבה נוהגין לחלק סעודת שחרית לשתיים כדי לצאת ידי שיטת (הרא"מ) הסובר דבדיעבד מהני אם אכל סעודה שלישית אף קודם חצות [מג"א (סק"א) והח"י (סק"ב) ובמ"ב (סק"ח) משם הגר"א, וקיצשו"ע (קטו-ד) ובאזהרות הייט"פ (אות י"א), ועמג"א רס"י רצ"א ששפיר דמי אף כשאינו אוכל סעודה הראשונה לשבעה כל שע"י צירוף שניהם ישבע] וכן נהג מרן מסאטמאר זי"ע לחלק סעודת הבוקר (זמירות דבר"י לשבת אות קכ"ב) וכ"ה בס' דרכי חיים ושלום (אות תקס"א) [ובשו"ת נשמת שבת (ח"ב סי' תל"א) הבאנו דדעת כמה ראשונים שיוצאים ידי"ח סעודה שלישית קודם חצות].

[וטוב שבסעודה הראשונה יאכל דגים וביצים קצוצים לפי המבואר במג"א (רס"י רמ"ב) שיש לאכול בכל סעודה של שבת ב' תבשילין, ובסעודה הב' יאכל עוה"פ דגים, ע' נשמת שבת ח"ב סי' תמ"ב].

אבל מעיקר הרין אין חיוב לעשות כן, דפשטות ההלכה בשו"ע (סי' רצ"א) שממילא אין יוצאין ס"ג לפני המנחה, [ובשו"ע הרב כאן לא הביא את דברי המג"א, אבל בסי' רצ"א ס"ה הביאו (במוסגר)], ובשו"ת שמע ישראל (סי' ע"ו) מביא שהגה"ק בעל ערוגת הבשם זצ"ל לא הפסיק סעודת שחרית לשתיים, ובסוף התשובה שם השיב לו הגאון בעל לבושי מרדכי זצ"ל שגם הוא נוהג כן (שבעינינו אם יחלק הסעודה הוי כאכילה גסה) וכן הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ל לא חילק, וכן מביא בזמירות תפארת צבי (ע' תי"ג) שהרה"ק רשצ"ה מספינקא ז"ל לא חילק, שכן נהגו אבותיו בעל אמרי יוסף ובעל חקל יצחק זצ"ל, וכן באגרות הרמ"ז (רף ח; ורף מ); כ' שבער"פ שחל בשבת אין עושין סעודה ג' בשבת (ואפילו כשחל יו"ט ראשון של פסח בשבת אין עושין ס"ג משום דבחול יו"ט ראשון הוי כער"פ של יו"ט שני) יעו"ש (ויוצא שם שכמו כן ר"ה שחל בשבת אין עושין ג' סעודות, ובשבת שאין עושין ג' סעודות אין

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

לא

מסדרין י"ב חלות]. וצ"ע. על כן נראה דאם חושש שעיי"כ עלול יותר להתפרר פירווי חמץ שאי"צ להתמיר בכך.

[צו] נראה דאף להמתמרים מ"מ בנים הקטנים (שהגיעו לחינוך) אי"צ להתמיר בכך (כיון דבלא"ה לרוה"פ אינו יוצא כעת מצות ס"ג, והוא רק חומרא יתירה) שעיי"כ עלולין לפרר חמץ בבית.

[צז] ויותר נראה דאף נשים אין צריכות כל כך להתמיר בכך [שאף בעלמא 'ביו"ט ראשון' שחל בשבת שהמנהג ג"כ לחלק סעודת הצהריים, מביא בס' אוצר החיים (אות רי"ח) משמיה דהגה"ק בעל דברי חיים זי"ע ששאר המסובים אין צריכין לחלק והן יוצאין במה שראש הבית מברך ברהמ"ז ומחלק הסעודה, ואף שאין המנהג כן, עכ"פ בער"פ שחל בשבת והזמן דחוק יש להקל לגבי נשים, וכעין מה שכתבנו בשו"ת נשמת שבת ח"ב סי' תמ"ו, ובפרט בזה שממילא אינו אלא לחומרא בעלמא (שמעיקר הדין אין יוצאים ס"ג לפני חצות) ועיי' ריבוי הנטילות וביצעות יש לחוש יותר לפיזור פידורים, ועוד לפי מה שכ' בס' עבודת ישראל (חג הסוכות) להקל לנשים בס"ג, וע' בדברינו בשו"ת ויברך דוד (סי' ל"ז) ובשו"ת נשמת שבת ח"ב סי' תל"ז-ח"].

[צח] כשמפסיק סעודתו כנ"ל יראה להפסיק שיעור מסויים בין ב' הסעודות כדי שלא יחשב ברכה שאינה צריכה [כתוס'] (שבת דף קיח. ד"ה במנחה) ועיין בדברינו בנשמת שבת ח"ב סי' תמ"ו]. וכ' בעל דרכ"ת ז"ל (בקצת אזהרות נחוצות אות י') שישהה ערך רבע שעה, וכן מרן מסאטמאר זי"ע נהג להפסיק ביניהם באמירת יום תהלים (שהוא בערך רבע שעה), והחזו"א (קוב"א קפ"ח) כ' שיש להפסיק כחצי שעה, ויש מקילים דאי"צ הפסק כלל, דלצורך שבת מותר ברכה שאינה צריכה (תשו' הרא"ש כלל כ"ב ס' ד' וסי' י"ג), ויש לדון מטעם אחר דמ"מ לא הוי הפסק והיסה הדעת מסעודה הקודמת והוי כסעודה א' [עמג"א סי' רצ"א סק"ו, ורמ"א יו"ד (סי' פ"ט ס"א) וטו"ז שם, ועל כן כתבו הפוסקים בסי' רצ"א שם שיקום ממקומו וילך מעט לחוץ בינתיים (ועצה טובה לסבב את הרחוב שהוא דר שם), ויל"ע אם מפסיק ביניהם רבע או חצי שעה אי בעינן נמי שיקום ממקומו].

כשעושה כנ"ל מן הראוי שיקצר בסעודה הראשונה (ויברך ברהמ"ז ויפסיק כנ"ל) ואח"כ יטול ידיו לסעודה האחרת (השלישית) כדי שלא יתאחר הזמן עד שיגיע סוף זמן אכילת חמץ (וגם שלא יאכל הסעודה

השניה אכילה גסה, ועוד שאז בניקל יותר לשהות בין סעודה ראשונה לשניה).

צט] כשעושה כנ"ל יש לו ליקח לחם משנה גם לסעודה השניה [חדא שהרי לחומרא הוא סעודה הג' וס"ג בעי לח"מ [ע' בדברינו בנשמת שבת ח"ב סי' תל"ה, אלא שכתבנו שאי"צ לטרוח הרבה שיש פוטרים] ועוד דהרי קיי"ל דכל סעודה וסעודה שהאדם אוכל בשבת צריך לבצוע על לח"מ [ע' נשמ"ש שם סי' קע"ט], אלא שסגי במה שלראש הבית יש לח"מ, ובשעה"ד יש להקל שאי"צ לחזור אחר לח"מ (דבלא"ה יש דיעות שבעלמא סעודה ג' אי"צ לח"מ, כש"כ בכה"ג שהוא לפני חצות), ואם יש לו חלה א' שלימה טוב שיצרף לה פרוסה (ע' נשמ"ש ח"ב סי' קנ"ב וסי' קפ"א).

והחזו"א ז"ל כ' (באגרותיו קפ"ח) שהיות שיש לדקדק שלא ישאר חמץ, ועדיף לבטל בשביל זה מצות לח"מ, ורק יצרף מצה בשביל לח"מ (והמנהג לעשות לחמים קטנים בשיעור סעודה, שיכול לקיים שניהם שיהיה לו לח"מ ושלא ישאר לו חמץ בגמר סעודתו).

ק] עשו"ת מהרש"ג (ח"א יו"ד סי' צ"ז) ושו"ת פרי השדה (ב-פח) ובס' ארחות רבנו (ב-יא) משם החזו"א ובעל קה"י ז"ל שיכול בשבת זו לצרף מצה ללח"מ (אף שאסורה לאכילה לגדולים), ועיי"ש שיכניס את המצה לשק ניילון שלא תגע בהחלה, שבאופן כזה ג"כ יוצאים יד"ח לחם משנה, ויש מפקפקין ע"ז מאחר שהמצה מונח בשק אינו מצטרף ללח"מ (וע' נשמת שבת ח"ב סי' קס"ז), גם יכול לאחוז חלה בידו א' ומצה בידו השניה, מיהו י"א שלא מהני מצה ללח"מ מאחר שאסורה באכילה עשו"ת עין הבדולח (סי' ס"א), ובשו"ת אפרקסתא דעניא (סי' קכ"ב) מיקל בשעה"ד, ועשו"ת בצל החכמה (ג-קי) ובדברינו בשו"ת נשמת שבת ח"ב סי' קס"ג-ה'-ז'.

קא] כבר כתבנו שמי שיש לו שיניים זרים, או שיש לו שיניים כספית, או שיניים עם עטרה (קראו"ן בלע"ז) לא יאכל חמץ רותח מכלי ראשון, ולא מאכל גוש רותח אפילו בכלי שני (אבל תבשיל לח בכלי שני מותר) או שינקר היטב שיניו וידיה פיו הדק היטב קודם שיאכל התבשילין החמין.

ומן הראוי שיעשה כהמנהג המובא בהמ"ב (סקי"ד) שיאכל תבשיל של חמין רק אחה"צ (לשם ס"ג) שהמציאות מורה שבאמצע הסעודה קשה לנקר היטב את השיניים (שלוקח זמן עד שפירורים שבין החניכיים עוברים) וכ"כ באגרות החזו"א (קפ"ח) שבבוקר יאכל מאכלים קרים [מיהו כמדומה שבדרך כלל מנהגינו שלא כהמ"ב אלא אוכלין תבשיל חם גם בסעודת הבוקר].

סוף זמן אכילת חמץ

קב] ימהר לגמור סעודתו (ב' הסעודות) קודם שעה חמישית (שמאז אסרו חכמים לאכול חמץ), ואם נמשך הזמן ולא גמר הסעודה יסלק ידו מן הפת קודם שעה חמישית [ויוצא מדברי החק יעקב דלמנהגינו גם קטניות (וכגון טשאלני"ט מקטניות) אין לאכול אחר שעה ד', אבל הפמ"ג (תמ"ד א"א סק"ב) כ' דבער"פ מותר לאכול קטניות, מיהו אין המנהג כדבריו, וכ"כ הגריח"ז ז"ל].

קג] מנהג העולם לחשוב שעות אלו (ד' שעות על היום) שעות זמניות מעלוה"ש ועד צאה"כ [ואפילו שאינו אלא שעות דרבנן משום חומרא דחמץ נתקבל בכל העולם לחשוב כחשבון המג"א וע' כפה"ח (תמג-כא) ושו"ת מנח"א (א-ט)] וכל שכן מי שבמשך כל השנה מחמיר כשיטת המג"א גם לחשבון סוף זמן תפלה דרבנן.

קד] אבל מ"מ בדיעבד אם איחר לגמור תפלתו ועדיין לא אכל סעודת שבת (שהרית) ישאל שאל"ח אם יש להקל שיאכל לפי חשבון השעות מנצה"ח ועד שקעה"ח (על סמך שיטת הגר"א ובעל התניא ודעימיה, ולדידהו סו"ז האכילה הוא מאוחר עם 24 מינוט מסו"ז האכילה לחשבון המג"א) שי"ל שהיות שי"א דסעודת שבת הוא מן התורה ואילו איסור אכילת חמץ בער"פ אחר שעה ד' הוא רק הרחקה מדרבנן, על כן במקום מצוה אולינן לקולא [אלא שיל"ע אם צריך התרת נדרים (על שתמיד נוהג כהמג"א) ואולי עפ"י הדגו"מ דכל שבדעתו לחזור למנהגו הראשון אי"צ התרה].

מיהת מסתבר שאם הספיק לאכול סעודה ראשונה בתוך זמן הראשון אלא שרוצה לחלק סעודתו כדי לאכול סעודה שלישית, שאינו רשאי

דאף שאסור באכילה מ"מ ראוי להאכילה לנכרי או לכלבים. מג"א סי' תמ"ז סק"ג, ועל כן אף פירורים דקים אינם מוקצין כמבואר בשו"ע סי' ש"ח סכ"ז, מיהו בערוה"ש שם (סנ"ד) מחמיר בזמנינו שאין כלבים מצויים] ואפילו אם נשאר כזית חמץ (קשה) מהני לשומו ככה לתוך ביה"כ (ואי"צ לפררו) כמבואר במ"ב (סי' תמ"ה סק"ה) וי"ח, ויזהר לבער הכל קודם שעה שישית דמסעה שישית ואילך החמץ מוקצה ואסור לו לטלטלו.

קט] ואם נשאר הרבה חמץ שאינו יכול להכניס הכל לתוך הביה"כ יכול ליתנו במתנה לנכרי (ויקנהו לו בהגבהה או משיכה. מ"ב תמ"ד סק"כ), או שיוציאו ע"י נכרי לחוץ ויפקירו, ובעיר שיש עירוב יכול להוציאו בעצמו לרה"ר במקום הפקר לכל, וכשמונחת ברה"ר במקום הפקר לית לן בה אפילו אם אח"כ יראה את החמץ לאחר זמן איסורו כל שהניחו שם קודם שהגיע שעה שישית עמג"א (סי' תמ"ה סק"ז) וטו"ז (סק"ה) ומ"ב סק"ח), כל שאין בדעתו לחזור ולזכות בה לאחר הפסח, אבל לא מהני זה משהגיע שעה ו'.

קי] במקומות שמקום האשפה הוא בתוך החצר שלפני הבית יזהר שלא להוציא ולהניח שם את החמץ (אחר שהגיע שעה שישית) ששם הוא חצירו ונמצא שלא ביער את החמץ מרשותו (ואפילו שכבר ביטל את החמץ לא מהני), ואם משער שהממשלה לא יקחו משם את החמץ (האשפה) קודם זמן ביעור חמץ או יחפש אחר גוי להוציאו משם כנ"ל, ויניחו על הרחוב (הנקרא סייד-וואק) ששם אינו בעלות של הישראל [ועשו"ת מנח"י (ח"ד סי' נ"ז) ושו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קל"ז) ושו"ת חלקת יעקב (ח"ג סי' קס"ה) ושו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' ק"ט)].

קיא] תיקון גדול בעיירות גדולות (שאינן שם עירוב) לסדר מער"ש שאחר שעה חמישית ילך נכרי דרך כל הבתים להוציא את החמץ מהחצירות שלפני הבתים לתוך הרחוב של הרה"ר.

וכבר כתבנו למעלה (באות...) שמן הראוי מער"ש לעשות צורת הפתח על שבת הזאת (במקום שאינו רה"ר דאורייתא).

קיב] ידקדק שלא ישאר החמץ בפח האשפה שלו, אף באופן שהפח

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

לז

לא יהא מונח על רשותו (רק כגון על רשות העיריה), כדי שלא ישאר חמץ בכליו (או בכלי שיש לו שותפות בו), אלא ישימו בשק פלעסטיק במקום הפקר, ואם כבר מונח שם הרבה חמץ יפקיר גם את הכלי.

קייג] מעיקר הדין אף אם נשאר פירורים קטנים ודקים על הקרקע אי"צ לבערם שמתבערים מאיליהם בדריסת הרגלים (עמג"א סק"ו, ובמק"א יבואר בארוכה) אבל מנהג ישראל קדושים לבער הכל, על כן אחר האכילה ינער את הפירורים הדקים לתוך הביה"כ, ויכבד היטב את רצפת הבית (דנקטינן דבזה"ז שרוב בתי העיר מרוצפין לא גזרינן מרוצף אטו אינו מרוצף) ואח"כ ינער את המכבדת מהפירורים שנדבקו עליה או יניחו בחדר שנמכר לנכרי [וצ"ע אם יש בניעור המכבדת משום איסור בורר ע' בנשמת שבת ח"ד סי' ק"פ ודוק], אבל אם אכל בחצר אסור לכבד שם משום חשש אשווי גומות (ולכאורה אפילו היה במקום מרוצף, גזירה אטו אינו מרוצף כרמ"א סי' של"ז, דרק בבתים שבתוך העיר שכולם מרוצפין הוא דמותר).

קיד] אסור להדית הרצפה ע"י מפה או מטלית או מא"פ רטובה [כמבואר בדברינו בנשמת שבת ח"ד (סי' רכ"א-רכ"ג) ועיי"ש בח"ו (סי' ש'').

קטו] אחר גמר האכילה יקנח את הספסלים מחשש שיש עליהם פירורים, אבל יזהר שלא לקנחם במפה רטובה (משום איסור סחיטה).

קטז] אם אכל את סעודות שבת בתוך קערות רגילין אזי לאחר גמר האכילה יקנח הקערות באצבעו (או בנייר) כדי להעביר החמץ שעליה [ולא ידיחה במים שאסור להדיח בשבת כלים שאינו עתיד להשתמש בהם עוד במשך השבת, ומה"ט אין לבשל דייסא על שבת זה, כי יצטרך הדחה ולא שפי"ד, אבל בדיעבד] ואם אינה עוברת ע"י קינוח ידיחנו מעט (בהסינק שבהבית הכסא) [ובמחצהש"ק (סק"ה) כ' שעדיף להדיחם ע"י נכרי, ועיי"ש שאם אפשר לקינוח אסור ע"י הדחה] גם רשאי להניח את הכלים בתוך סינ"ק ואח"כ יטול ידיו עליהן.

ואח"כ יצניע את הכלים במקום שהצניע שם שאר כלים של חמץ, דהיינו במקום שאינו רגיל לילך שם כל השנה (וטוב לסגרם בחדר

ולהצניע המפתח. שו"ע סי' תנ"א ס"א, ועצה טובה לשומם במרתף (סעללע"ר בלע"ז), אבל אסור בשבת לדבק עם דבק המקומות שמונה שם כלים חמוצים, וכן לא לקשרו בחוט משום איסור תופר וקשר.

קיון] וכן יעשה אם השתמש "בקדירות" חמוצים, וידקדק להשאיר בהם קצת מן התבשיל עד זמן ההדחה ואז לאחר ההדחה בעודו בידו יצניעם (דקדירות דינם ככלי שמלאכתו לאיסור, שאסור בטלטול מלבד לצורך גופו ומקומו, מלבד כשעדיין נשאר שם מהתבשיל שנתבשל בתוכה או מותר לטלטלו אגב התבשיל) ובדיעבד שהניחה רשאי לטלטלה כדי להצניעה, כיון שאין הטלטול לצורך הכלי [ועשו"ת כוונת הלב (סי' ט"ז) ושו"ת באר משה (ח"ח סימנים כ"ט-ל"א)].

קיה] אם מצא בשבת חמץ שלא פרט בהשטר מכירה רשאי ג"כ להצניעו בין דברים שמכר להנכרי, אם כתוב בהשטר מכירה שמוכר לו כל חמץ הנמצא ברשותו, אבל בלא"ה אין קנין למפרע וצריך דייקא לבערו.

קיט] אחר האכילה ינקה פיו באצבעותיו היטב היטב, ואח"כ ינקה בין השיניים בקיסם או בדענטע"ל-פלא"ס (שהכין מער"ש) אבל ידקדק שלא לנקות בחוזק, רק ברפיון כדי שלא יהא באופן שהוא פסק"ר שיצא דם, וישפשף את שיניו עם מפה (או טאול-פעיפע"ר), ויעשה בנחת באופן שאינו פסק"ר שיצא דם.

קכ] אבל אסור לשפשף שיניו עם מברשת (טאאט-ברא"ש) רטובה (במים) משום איסור סחיטת שערות, וכל שכן שאסור לשפשפם עם משחה (טאאט-פעיס"ט) משום איסור ממרח, ע' בדברינו בשו"ת נשמת שבת ח"ד (סי' רע"ז וסי' רע"ט).

ובנוגע להדיח ולשפשף שיניו עם מברשת יבישה (בלא מים) תלוי אם אצלו הוי פסק"ר שעיי"כ יצא דם (ואם אינו פסק"ר יכול להדיח בו שיניו, ולאח"כ יצניע המברשת בין כלים החמוצים, ואם רואה עליו לכלוך חמץ ידיחו מקודם שמצניעו) ע' בנשמ"ש שם (סי' רע"ו) [ואף את"ל שדינה ככלי שמלאכתו לאיסור (שדרך תשמישו במים שבכה"ג יש בה משום סחיטה כמו דאסור סחיטת שערות) מ"מ רשאי לטלטלו

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

לט

לצורך גופו ומקומו].

ומן הנכון לייחד מברשת מיוחדת לשבת (משום עובדא דחול, עמג"א סי' שכ"ו) וע' בדברינו בנשמת שבת ח"ד סי' רע"ו-ז'-ח'.

קכא] שפיר דמי לנקר שיניו עם קיסמין, אפילו אם לבסוף יצא דם מאחת השיניים, מאחר שבכל שן לעצמו אינו פסק"ד שיצא עכשיו רם ע' בדברינו בס' נשמ"ש ח"ו סי' רס"ו, ולא חשיב פסק"ד אא"כ הוי פסק"ד בכל מעשה ומעשה.

קכב] אבל אסור לחתוך בשבת חתיכת חוט (דענטעל-פלא"ס בלע"ו) כדי להעביר בין שיניו ולנקותם (דהוי כמתקן מנא, ועוד משום איסור קורע לכמ"פ) וכמבואר בדברינו בנשמת שבת ח"ד סי' ש"ב (אבל איסור קורע ליכא בזה, דבחוט אין איסור קורע עפמ"ג ובה"ל סי' שי"ד).

קכג] ומי שיודע בנפשו שאם ישפשף שיניו במברשת יבישה או בקיסם אז הוא פסק"ר שיוציא דם, נראה להקל שרשאי למלאות פיו עם מים וככה לשפשף שיניו במברשת, דהיות שהמים לא נסחטים לחוץ באופן ניכר י"ל דלא שייך בכה"ג גזירת סחיטת שערות (ודב"ז יש ללמוד מכש"כ ממה שאיזה אחרונים מתירים לנגב שערותיו הרטובות במטפחת, מטעם דס"ל דרק כשסוחט ומוציא לאויר העולם מים מתוך שערותיו בהדיא הוא דמיחזי כסחיטה ואסור מדרבנן) ובצירוף דממילא יש סברא להתיר השתמשות וסחיטה שע"י מברשת דדומה לספוג שיש לו בית אחיזה דאין בה משום סחיטה (בפרט בכה"ג שאינו מכווין לשם סחיטה רק לשם נקיון שיניו) וע' בדברינו בנשמת שבת ח"ד סי' רע"ח.

וכן מי שיש לו שיניים זרות שקשה לנקותן יוכל לתוחבן לתוך כלי עם מים וככה ינקנו במברשת שבתוך המים (ובאזהרות לער"פ שחל בשבת מהגה"צ מפאפא ז"ל כ' שינקה השיניים הזרים עם מברשת עם מים, וצ"ע משום איסור סחיטת שער דשערות פלעסטיק הומין לשערות).

קכד] אם יש לו שיניים תותבות (שיכולין להוציאו) יוציאם וינקרם היטב וידיחם במים ואח"כ ישפשף אותם במברשת יבישה.

קכה] לאחר גמר האכילה מותר להעביר אצבעותיו בין שערות זקנו כדי לנער ולהוציא משם פירורי לחם שעלולין להמצא בין השערות.

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

מ

ואין לחשוש שמא יתלוש שער כנבואר ברמ"א סוף סי' ש"ג, אבל ע"י מסרק אסור (אפילו ע"י מסרק רך).

קכו] בדיעבד אם לא הגעיל את שיניו בער"ש יכול להגעילם בשבת ע"י שתיית טיי חמה (כיון שבכה"ג אינו ניכר ההגעלה) וכ"כ בס' ארחות רבנו (ח"ב ע' כ"ט) שרשאי בשבת לשתות טיי חמה כדי להגעיל בזה פיו, שלא חשיב כמגעיל בשבת שנראה כאילו כוונתו לשתות.

ויש מתירים אף להדיחן במים רותחין בשבת עשו"ת מנח"י (ח"ח סוס"י ל"ז) ושו"ת ויען יוסף (ח"ב סוס"י רנ"ה).

קכח] וכן ינער היטב את בגדיו כנ"ל ויבדוק לאור היום את הקיפולים שבבגדיו (והכיסים) אם לא נמצא שם פירווי חמץ, והלובשים שטריימ"ל ינערו ג"כ את השטריימ"ל שמא נכנס בהם חמץ [וע' נשמ"ש ח"ד (סי' ק"פ) מטעם בורר].

קכט] החושש שמא נדבק חמץ על גופו ורוצה ליקח מקלחת "קרה" ישאל שאלת חכם [עשו"ת נשמת שבת ח"ה סי' קפ"ו] ובכל אופן יזהר מאוד שלא לבוא לידי סחיטת שערות.

קל] ע' בדברינו לעיל אות... במי ששכח ולא מכר חמצו בער"ש אי מותר למוכרו לגוי בשבת, ומדברי המ"ב (סק"כ) יוצא שנוטה לאיסור.

קלא] לאחר גמר אכילת וביעור חמץ יאמר "כל חמירא" (לבטל את החמץ שנשאר) כרגיל בשאר השנים, ויזהר לאומרו קודם שעה שישית, שלאחר שהגיע שעה שישית תו אינו ברשותו לבטלו [ובשו"ת רבי משה פרויבנצאלו (סי' ע"א) שבשבת לאחר שגמר לאכול ולבער החמץ יבטל שאר החמץ הנשאר "בלבו", ואם רוצה לומר בפה ג"כ הרשות בידו "שאין כאן דיבור לענין מלאכה", וע' בדברינו בשו"ת נשמת שבת ח"ו סי' תפ"ה (ר"ה שו"ר) אי מותר להפקיר בשבת, מיהו כאן להרבה ראשונים ביטול אינו מטעם הפקר, ועוד דעיקרו בלב, ובגילוי דעת דלא ניח"ל דליהוי זכותא בגויה סגי, עפר"ח, ובחי' הרמב"ן (פסחים ד:)].

קלב] נראה דמי שנתאחר לקום ועד שהתפלל עבר זמן היתר אכילת חמץ דמותר לו לאכול מצה עשירה כדי לקיים מצות סעודת שבת (שמגיעת אכילת מצה עשירה אינו רוחה מצות סעודת שבת, ובפרט שכמה אחרונים מקילים באכילת מצה עשירה בער"פ ע' בדברינו באות ס"ג) ועכ"פ עד הצות בשופי

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

מא

יש להקל בכה"ג, ויש שדנו אי מותר לו לאכול מצה רגילה כדי לקיים מצות סעודת שבת [עשו"ת פרי השרה (ג-צ"א) ושו"ת בצל החכמה (ג-קיא)] אבל למעשה נקטינן לחומרא, אבל אסור לו לאכול קודם שיתפלל (ועוד דלכמ"פ הוא איסור תורה), ואם יש לו קצת זמן ידלג על רוב פסוקד"ז ויאמר ברכות קר"ש ושמונ"ע דשחרית ויאכל סעודת שבת, ואולי שאם נתאחר לקום עד סמוך ממש לסו"ז אכילת חמץ י"ל דמצות סעודת שבת רוחית איסור אכילה לפני התפלה (ל"ת ולא תאכלו על הרם) ובפרט לאחר שאמר תפלה קצרה (כגון ברכה"ת) וקבלת עול מלכות שמים (קר"ש), ובפרט בכה"ג שמוכח שאינו אוכלו לשם גיאות רק כוונתו לשם קיום מצות היום (סעודת שבת) והגם דהוא משום עונג, עיקרו לענג את השבת ודוק.

קלג] אם מצא חמץ לאחר שהגיע "שעה שישית" שאז החמץ הוא מוקצה (מחמת גופו כאבן, מאחר שאסורה בהנאה) שוב אסור לו לטלטלו אפילו כדי לזורקו לים, או לשומו לתוך הביה"כ, ואפילו לטלטלו ע"י דבר אחר אסור (כדיוצא משו"ע סי' תמ"ו ס"ג דבשבת ויו"ט אסור לדוחפו בקנה) משום דכדי להוציא את החמץ מביטו מיקרי צורך דבר האסור, וממילא נמי דאסור להוציא מפה עם פירוורים כדי לנערו ברחוב העיר (אפילו כשיש עירוב בעיר) או אפילו כדי לשומו ככה במקום הפקר, וכן אין להוציא החוצה שק (בע"ג בלע"ז) עם חמץ, מיהו אם מונח שם (על המפה או בתוך השק) גם שאר לכלוכים מותר (דאו שפיר חשיב טלטול מן הצד לצורך דבר המותר).

קלד] ובנוגע לטלטל החמץ ע"י דבר אחר שבידו (ע"י קנה או מכבודות) לצורך דבר המותר (כגון שהוא רוצה להשתמש בפסח במקום שהחמץ מונח שם) יוצא משו"ע הרב כאן (סי"ג) דמותר (לצורך מקומו), וכ"י מפמ"ג ומ"ב סי' ש"ח סקט"ו), אבל לדעת שו"ע הרב (סי' ש"ח ס"ס) אסור ע"י דבר אחר שבידו אפילו לצורך דבר המותר, דהחפץ שבידו נעשה לו כידו אריכתא].

קלה] אבל רשאי לומר לגוי לשום החמץ לתוך הביה"כ (לבערו בכך) וי"א דנתינה לתוך ביה"כ לא חשיב ביעור כיון שאכתי חזי לכלבים (וכ"ד החזו"א), אבל מסתבר דביה"כ שלנו שנשטף למרחוק כו"ע מודה דחשיב כמבוער.

קלו] ואם אין לו גוי כופה עליו כלי ויניחנו כך עד מוצאי יו"ט [ליל א' דחזה"מ] ואז יבערנו מן העולם [ויש מקילים לבערו בליל יו"ט שני

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

שבת ח"ב סי' תל"ט) אי גם אכילה זו (של בשר ודגים או פירות) בעי נמי שיהיה לאחר תפלת מנחה כיון שהוא במקום סעודה ג', ובעיקר הדבר הערני הגרצ"א זארגער שליט"א בטעם הדרכ"ת והגריח"ז הנ"ל על פי דברי הקיצשו"ע (סי' ס"ט ס"ג) דנכון להחמיר גם בטעימה לפני תפלת מנחה, ובפרט בנידו"ד שדעתו לקבוע סעודה עליהם לשם ס"ג, ולא רק לטעום בעלמא בדרך עראי (אבל ראיתי שכונת הקיצשו"ע רק בטעימת חמשת מיני דגן).

קנ] כתב הפר"ח (סוסק"א) שיאכל מן הבשר והדגים או הפירות רק כשיעור כזית (כרי שיאכל מצה לתיאבון), ומשמע דהיינו אפילו כשאוכל לפני שעה עשירית, והובא במחזהש"ק (סק"ב), אלא שכתב דמהשו"ע (סי' רצ"א) משמע דשיעור סעודה (ג') דשבת הוא בכביצה (ועוד, והטעם דפחות מכך מיקרי אכילת עראי), אלא דשם מיירי מאכילת פת, והבין המחזהש"ק דכמו"כ כשאוכל פירות ודברים המלפתים את הפת, מיהו יש לחלק דבפירות לעולם הוי אכילת עראי, וממילא שאין תועלת ביותר מכזית, שו"ר שבפמ"ג (שם משב"ז סק"ב) להחמיר גם בזה, וכן האריך בס' קצוה"ש (סי' צ"ב סק"ד, ומביא ממחזהש"ק (תרנ"ב) דכביצה פירות הוי אכילת קבע), וכ"כ שם בס' תהל"ד (סק"ב).

ובעיקר ד' הפר"ח צ"ע למה לא יהא רשאי להרבות קצת באכילת דגים ובשר ופירות, לא מיבעיא כשאוכל לפני שעה עשירית, אלא אפילו לאחר שעה עשירית, הא אז רק למלאות כריסו מהם הוא דאסור (ובפרט בכה"ג במקום סעודת ועונג שבת).

קנא] יש נוהגין שבסעודה זו מזמרינ את הזמירות השייכות לסעודה שלישית (בא"ח אות ה' וכה"ח סקי"א, והטעם דהזמירות נתקן לזמן רעוא דרעוין, וטוב לדלג קטע אתקיננו "סעודתא" כיון שאינו סעודה גמורה) [ואותן המחלקין סעודת שחרית לשתיים לא יאמרו הזמירות שמזמרינ בסעודה שלישית בסעודה השניה, כיון שלהשו"ע אין מקיימין מצות ס"ג לפני חצות היום].

קנב] מדינא מותר לאכול לס"ג מצה מבושלת או מטוגנת בריבוי שמן - והיינו לאותן שאוכלים געבראקט"ס בפסח או עכ"פ בער"פ (שעדיין אין איסור חמץ במשהו), אבל כ' המג"א שאין המנהג כן, ובחיי"א ובדה"ח כתבו שיכול לקיימו בתבשיל של קמח מצה טחונה (קניידליך) וכן יכול לקיימו במין פהב"כ העשוי מקמח מצה טחונה (מצה-מע"ל) מטוגן בשמן וביצים [וממילא שמי שנוהג לאכול געבראקט"ס בפסח (או עכ"פ בער"פ) יהדר על כך, דלי"א אין יוצאים

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

יש להקל בכה"ג, ויש שרנו אי מותר לו לאכול מצה רגילה כדי לקיים מצות סעודת שבת [עשור"ת פרי השרה (ג-צ"א) ושור"ת בצל החכמה (ג-קיא)] אבל למעשה נקטינן להומרא, אבל אסור לו לאכול קודם שיתפלל (ועוד דלכמ"פ הוא איסור תורה), ואם יש לו קצת זמן ידלג על רוב פסוקד"ז ויאמר ברכות קר"ש ושמונ"ע דשחרית ויאכל סעודת שבת, ואולי שאם נתאחר לקום עד סמוך ממש לסו"ז אכילת חמץ י"ל דמצות סעודת שבת דוחית איסור אכילה לפני התפלה (ל"ת דלא תאכלו על הדם) ובפרט לאחר שאמר תפלה קצרה (כגון ברכה"ת) וקבלת עול מלכות שמים (קר"ש), ובפרט בכה"ג שמוכה שאינו אוכלו לשם גיאות רק כוונתו לשם קיום מצות היום (סעודת שבת) והגם דהוא משום עונג, עיקרו לענג את השבת ודוק.

קלג] אם מצא חמץ לאחר שהגיע "שעה שישית" שאז החמץ הוא מוקצה (מחמת גופו כאבן, מאחר שאסורה בהנאה) שוב אסור לו לטלטלו אפילו כדי לזרוקו לים, או לשומו לתוך הביה"כ, ואפילו לטלטלו ע"י דבר אחר אסור (כדיוצא משו"ע סי' תמ"ז ס"ג דבשבת ויו"ט אסור לדוחפו בקנה) משום דכדי להוציא את החמץ מביתו מיקרי צורך דבר האסור, וממילא נמי דאסור להוציא מפה עם פירורים כדי לבערו ברחוב העיר (אפילו כשיש עירוב בעיר) או אפילו כדי לשומו ככה במקום הפקר, וכן אין להוציא החוצה שק (בע"ג בלע"ז) עם חמץ, מיהו אם מונה שם (על המפה או בתוך השק) גם שאר לכלוכים מותר (דאז שפיר חשיב טלטול מן הצד לצורך דבר המותר).

קלד] ובנוגע לטלטל החמץ ע"י דבר אחר שבידו (ע"י קנה או מכבדות) לצורך דבר המותר (כגון שהוא רוצה להשתמש בפסח במקום שהחמץ מונה שם) יוצא משו"ע הרב כאן (סי"ג) דמותר (לצורך מקומו), וכ"י מפמ"ג ומ"ב סי' ש"ח סקט"ז), אבל לדעת שו"ע הרב (סי' ש"ח ס"ס) אסור ע"י דבר אחר שבידו אפילו לצורך דבר המותר, דהחפץ שבידו נעשה לו כידו אריכתא].

קלה] אבל רשאי לומר לגוי לשום החמץ לתוך הביה"כ (לבערו בכך) וי"א דנתינה לתוך ביה"כ לא חשיב ביעור כיון שאכתי חזי לכלבים (וכ"ד החזו"א), אבל מסתבר דביה"כ שלנו שנשטף למרחוק כו"ע מודה דחשיב כמבוער.

קלו] ואם אין לו גוי כופה עליו כלי ויניחנו כך עד מוצאי יו"ט [ליל א' דחזו"מ] ואז יבערנו מן העולם [ויש מקילים לבערו בליל יו"ט שני

של גליות].

קלז] ונראה דאם יש שם עירוב יכול הוא בעצמו להוציאו בדחיפה ברגליו (או ע"י טלטול בגופו) לפי המבואר בשו"ע סי' שי"א סוף סעיף ה' דטלטול בגופו מותר אפילו לצורך דבר האסור.

קלח] אם אכל סעודות שבת של חמץ על גבי קרקע עולם אסור לכבד המקום לאחר אכילתו (משום חשש אשויי גומות) ואפילו אם הקרקע מרוצף אסור (גזירה מרוצף אטו אינו מרוצף) כמבואר בשו"ע וברמ"א (סי' של"ז ס"ב) [אבל בתוך הבית (המרוצפין) מותר לישראל לכבד, כיון שכל הבתים דזמנינו מרוצפין], רק יכבד שם ע"י נכרי (דשרי, כמבואר שם).

ולמעלה באות,,, כתבנו שאם אכל חמץ ממעל קארפע"ט רשאי לכבד תחתיו ע"י מכבדת, אבל לא ע"י קארפע"ט-טוויפע"ד.

קלט] נראה דכלים החמוצים הם מוקצים לאחר שהגיע שעה שישית (דמאחר דמחוייב להצניען ואינו רשאי להשתמש בהן הן מוקצין). ואולי כבר מוקצין לאחר שעבר שעה ד', ואם הן כלים שאינם בני יומן יש לדון להקל.

קמ] איתא בתשו' הרא"ש (כלל כ"ד סי' א') הובא ג"כ בטור איתא שאי"צ להוציא את המפה מן הבית אלא סגי לנער המפה (מפירורי חמץ על קרקעית ביתו) וב"י הוסיף עלה דפירורי לחם דקים שגם הם נדרסים ברגלים והם מתבערים מאליהם, וכ"ה במג"א כיון שאין בהם שיעור, ומבואר במחצהש"ק דפירורי לחם דאף אם יתכבדו לא יתדבקו אהדדי (כמג"א סי' ת"ס סק"ב) אי"צ ביעור, מוכח דאף בתוך הבית מותר, אבל בזה"ז מקפידים שלא ישאר שום פירור בביתו, אבל לכו"ע מותר לפררו בחוץ על הארץ במקום שבני אדם ידרסוהו.

קמא] דנו הראשונים והאחרונים אם נשאר לו חמץ בשבת (אחר גמר אכילותיו) אי מותר לו לפררו ולזרותו לרוח בשבת (לפי מה דקיי"ל כרבנן דגם לפרר ולזרות לרוח הוא בכלל ביעור חמץ, ומקיים מצות תשביתו) רבבעל המאור (טו: ד"ה י"ד) כ' דשפיר דמי לפרר ולזרות לרוח ולהטיל לים ואין בזה אב מלאכה (ובלבד שלא יעבירו ד' אמורת ברה"ד), אבל בס' הרוקח

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

מג

(סי' רס"ו) דלא יזרה לרוח בשבת, ובב"ח (סי' תמ"ד ר"ה אלא) מבואר דמותר, אלא דלכתחלה אין לסמוך ע"ז משום טורח שבת שלא לצורך, על כן מבעדין את הכל לפני השבת, ומשיירין רק מה שצריך לו בשבת, ועעו"ש (נר"ה תשובה) דלפרר ולזרות לרוח איכא משום טורח בשבת כעובדא דחול, גם שמא ישא אותו הרוח לרשות הרבים [וכ"כ עוד שם (בסור"ה ומה) דהמנהג ליתנו לגוים או לכלבים אם אפשר ושלא לפרר כנ"ל] אבל המג"א (סי' תמ"ו סק"ב) כ' שהוא איסור תורה [כמבואר ברמ"א (סוס"י שי"ט)], אלא שכבר נתקשו ע"ד הרמ"א בדפשטות מלאכת זורה היינו כשבורר האוכל מן הפסולת ע"י אמצעות הרוח, והארכנו בזה בשו"ת נשמת שבת (ח"ד סי' קפ"ג), ונפק"מ ג"כ במי שמצא חמץ משעה שישית ולמעלה (רמאו צרכיה ביעור מן העולם) לזרותו לרוח ע"י נכרי [ומשום טוחן ליכא שאין טוחן אור טוחן אפילו שזורהו רק דק, כמש"כ המחצהש"ק שם משם תוס"ש, ואף להמל"מ שאסור לטוחנו רק דק (דאז יש טוחן אחר טוחן) היינו על"מ לזרותו לרוח].

קמב] אחר שגמר להשתמש עם חמץ מן הנכון שיחליף בגדיו לבגדים נקיים (ולא הוי הכנה) וכ"כ בס' בן איש חי.

קמג] אסור לכסות בשבת (אחה"צ) את השולחנות (והקאונטער"ס) שבהמטבח (עם כיסוי המיוחד בשביל פסח, וכן אין להניח את הפחין (בלעז"ק) של פסח לתוך הכיור (סיניק) בשבת, משום איסור הכנה (שעיקר כוונתו בשביל החג) רק יעשו הכל מער"ש, ויל"ע אם כל המבטח מכוסה מער"ש רק השאיר כיור (סיניק) אחד מגולה כדי שיוכל לרוחץ שם את ידיו החמוצים אם רשאי בשבת אחה"צ לשום לתוך הפח (בלע"ך) של פסח כדי שיהא המטבח מסודר כראוי (אם דומה להצעת המטה בשבת אחה"צ בחרר שמשתמש שם דמותר רחשיב לכבוד שבת שלא יהא החרר מגונה ומבולבל).

סעודה השלישית (אחה"צ)

קמד] היות שיש דיעות בפוסקים שיוצאין מצות סעודה שלישית של שבת בדברים המלפתים את הפת כבשר ודגים (אבל לא בפירות) וי"א שאף יוצאין באכילת פירות (כמבואר בשו"ע סי' רצ"א ס"ה) על כן לאחר זמן מנחה (ו' ומחצה) יש לאכול בשר או דגים (או שאר דברים המלפתים את הפת), ואם אין לו בשר או דגים יאכל פירות [כ"כ המג"א וי"א רבשר ודגים קודמים לפירות, וצ"ע על הסודר שסתם לעשותו בפירות, וכן צע"ק על הרמ"א (שוש"א) שהקדים פירות לבשר ודגים, דמשו"ע סי' רצ"א יוצא רבשר ודגים קודמים לאכילת פירות, וכ"ה לשון השלה"ק, והח"י כ' דבפירות עדיף רבשר ודגים משביעים (ובעינן בלילה מצה לתיאבון) משא"כ פירות, אבל במחצהש"ק חולקן], ועמש"כ מזה בשו"ת נשמת שבת ח"ב סי' תמ"א, והבאנו שם מס' קצה"ש דביצים רינם כבשר ודגים שהם ג"כ רברים המלפתים בו את הפת (ומיילא דסגי נמי

באכילת אייער-מיט-צוויבעל).

קמה] וי"א שאם מקיימו בפירות יאכל פירות מהז' המינים [כ"ה בשלה"ק, וכ"ה בס' בא"ח (אות ה') שכ"ה ע"צ הטוב] אלא שיש מדקדקים שלא לאכול ענבים בפסח (כיון שאי אפשר לקולפם) אבל מסתבר דבער"פ אחר חצות מותר.

אפילו אם כבר אכל בבוקר ב' סעודות יש לו לעשות כן כיון דמעיקר ההלכה אין יוצאין מצות ס"ג לפני המנחה.

קמו] וכ' המ"ב (סקר"ד) שהמנהג שבבוקר אוכלין מאכלים קרים של תמץ, ואחר הצהריים אוכלים תבשילים החמין (ויוצאין בזה סעודה ג') [ואולי יש הידור באכילת תבשיל מתפוחי אדמה שיש בזה תרתי לטיבותא, א' שהוא ג"כ מדברים שמלפתים בו את הפת, ב' שהוא פרי, ועוד שהוא דבר שמשביע, והוא כעין מיני תרגימא, ועוד שהוא פירות מבושלין, וי"א שאינו יוצא בפרי חי שאינו מבושל, וכ"כ בס' דרכי חיים ושלום (אות תקס"א) שערך סעודה זו בקיג"ל של תפוא ורוטב].

קמו] לכתחלה יש לאכול סעודה זו קודם שיגיע שעה עשירית (דהיינו ח"ש לפני מנחק"ט שהוא בט' ומחצה) שהוא בערך בשעה 3:00 על מור"ש הרגיל (ושעה 4:00 על מור"ש הקיץ כהאי שעתא) לפי המבואר בשו"ע (סי' תע"א) שבער"פ משעה עשירית ולמעלה אף פירות או ירקות אין לאכול רק 'מעט' אבל לא ימלא כריסו מהם (ופת אסור לגמרי לאכול) והיות שעלול שבאכילת ס"ג ימשך לאכול הרבה על כן יקדים כנ"ל, אבל בדיעבד שפיר דמי כל היום (בתנאי שלא ימלא כריסו מהם כנ"ל).

וכל הנ"ל דלא כהגר"א בביאורו (סוס"א) להיות דנקטינן לעיקר שאין מקיימין מצות סעודה ג' דשבת כי אם בפת, ממילא כיון שבער"פ אחר חצות אי אפשר לאכול פת נמצא שאין תקנה לדבר כלל, ושכ"ה בווה"ק (פ' אמור) וסעודה זו נדחית בער"פ מכל וכל.

קמה] אם אוכל סעודה זו קודם שעה עשירית רשאי לשתות יין כמה שירצה, ואם נתאחר עד אחר שהגיע שעה עשירית והוא רוצה לשתות יין (וכמבואר בכהאריו"ל לשתות יין בס"ג) לא ישתה אלא או פחות מרוב כוס או יותר משתי כוסות (דקצת יין' מיסעד סעיד, אבל הרבה

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

מה

גורר תאות המאכל) כבשו"ע סי' תע"א ס"א (ומ"ב שם סק"ו-ז') ובלבד שלא ישתה הרבה ממש עד שישבע עטו"ז שם [ובמק"א כתבנו לדון מהו דינו של יין מגתו (גרעי"פ-דזשו"ס בלע"ז) אם ג"כ מיסעיד סעיד, ואם הרבה ממנו ג"כ גוררת תאות המאכל] ובס' דרכי חיים ושלום (אות תקס"א) איתא שבסעודה זו לא העלה יין על שולחנו כלל (וכנראה אף שהיה קודם שעה עשירית) וכ"כ הגרי"ח ז"ל שאסור לשתות יין בסעודה זו, והטעם (בהגה שם) דהגם דהרבה מותר לשתות, מ"מ אין ידוע השיעור של הרבה (ועוד שאין להשתכר קודם הסדר) וצ"ע דעכ"פ קצת (פחות מרוב כוס) לישרי, ואולי שהוא על פי המנהג המובא ברמ"א (סי' תע"א ס"ב) שלא לאכול אפילו חזרת כל היום של ער"פ (כמו מצה שאסור לאכול כל היום) כדי לאכול מרור לתיאבון (ושיש מחמירים גם למנוע מאכילת 'פירות' כולא יומא דער"פ כדי לאכול החרוסת לתיאבון) וממילא שכמו כן נמי בשתיית יין (ולא גרע משאר המאכלים שמשתמשין בו לצורך עריכת הסדר) ואף שכתב הרמ"א שם שאין לחוש למנהג ההוא קאי רק על מניעת אכילת חרוסת שאין באכילתו מצוה עיי"ש בשו"ע הרב סי"ב ודוק, שוב חשבתי בפשטות שהם חולקים על המ"ב הנ"ל וס"ל דאפילו מעט ממש (פחות מרוב כוס) אסור לשתות, מיהו מסתבר שאם יערב הרבה מי סודה (או סתם מים) לתוך היין דשפיר רמי.

קמט] כ' בעל דרכ"ת ז"ל (בקצת אוהרות נחוצות אות י') שאחר חצות מתפללין מיד תפלת מנחה ואוכלין ס"ג כדי למהר לאכול סעודה ג' קודם שעה עשירית (וע' דרכי חיים ושלום אות תקס"א) וכן בסדר ער"פ להגרי"ח זוננפעלד ז"ל כ' דמתפללים מנחה בו' ומחצה כדי למהר לאכול סעודה שלישית קודם סוף שעה תשיעית על היום, וצ"ע למה צריכין להקדים תפלת מנחה, דכיון שאין אוכלין רק בשר ודגים או פירו שאינו אלא בגדר טעימה והא טעימה מותר קודם תפלת מנחה (אפילו בזמן מנחה קטנה) ולמה יקדימו בשב"כ להתפלל מנחה בזמן מנחה גדולה.

ולענ"ד נראה דאף המדקדיקין בעלמא להתפלל תפלת מנחה לפני שיאכלו סעודה שלישית [כהרמ"א בס' רצ"א ס"ב, וע' בתשו' נשמת שבת ח"ב סי' תל"ס תמ"ו, וע' מהזור דברי יואל ריש ח"ב שעפ"ר הקפיד מרן ז"ל בעיו"ט או יו"ט א' שחל בשבת להתפלל מנחה קודם סעודה הג'] שאילו בשבת זו אי"צ להקדים תפלת מנחה לאכילה זו, שא"ה משום שנוטלין ידיהם לסעודה, משא"כ זה שלא חשיב אלא טעימה בעלמא, ויל"ע מהו לפי דעת המקובלים שאין יוצאים מצות ס"ג רק לאחר תפלת המנחה (וכמובא ברברינו בנשמת

שבת ח"ב סי' תל"ט) אי גם אכילה זו (של בשר ודגים או פירות) בעי נמי שיהיה לאחר תפלת מנחה כיון שהוא במקום סעודה ג', ובעיקר הרבר הערני הגרצ"א זארגער שליט"א בטעם הדרכ"ת והגריח"ז הנ"ל על פי דברי הקיצשו"ע (סי' ס"ט ס"ג) הנכון להחמיר גם בטעימה לפני תפלת מנחה, ובפרט בנידו"ד שדעתו לקבוע סעודה עליהם לשם ס"ג, ולא רק לטעום בעלמא בדרך עראי (אבל ראיתי שכוננת הקיצשו"ע רק בטעימת חמשת מיני דגן).

[קנ] כתב הפר"ח (סוסק"א) שיאכל מן הבשר והדגים או הפירות רק כשיעור כזית (כדי שיאכל מצה לתיאבון), ומשמע דהיינו אפילו כשאוכל לפני שעה עשירית, והוא במחצהש"ק (סק"ב), אלא שכתב דמהשו"ע (סי' רצ"א) משמע דשיעור סעודה (ג') דשבת הוא בכביצה (ועוד, והטעם דפחות מכך מיקרי אכילת עראי), אלא דשם מירי מאכילת פת, והבין המחזהש"ק רכמו"כ כשאוכל פירות ודברים המלפתים את הפת, מיהו יש לחלק דבפירות לעולם הוי אכילת עראי, וממילא שאין תועלת ביותר מכזית, שו"ר שבפמ"ג (שם משב"ז סק"ב) להחמיר גם בזה, וכן האריך בס' קצה"ש (סי' צ"ב סק"ד, ומביא ממחצהש"ק (תרנ"ב) דכביצה פירות הוי אכילת קבע), וכ"כ שם בס' תהל"ד (סק"ב).

ובעיקר ד' הפר"ח צ"ע למה לא יהא רשאי להרבות קצת באכילת דגים ובשר ופירות, לא מיבעיא כשאוכל לפני שעה עשירית, אלא אפילו לאחר שעה עשירית, הא אז רק למלאות כריסו מהם הוא דאסור (ובפרט בכה"ג במקום סעודת ועונג שבת).

[קנא] יש נוהגין שבסעודה זו מזמרין את הזמירות השייכות לסעודה שלישית (בא"ח אות ה' וכה"ח סקי"א, והטעם דהזמירות נתקן לזמן רעוא דרעוין, וטוב לדלג קטע אתקיננו "סעודתא" כיון שאינו סעודה גמורה) [ואותן המחלקין סעודת שחרית לשתים לא יאמרו הזמירות שמזמרין בסעודה שלישית בסעודה השניה, כיון שלהשו"ע אין מקיימין מצות ס"ג לפני חצות היום].

[קנב] מדינא מותר לאכול לס"ג מצה מבושלת או מטוגנת בריבוי שמן - והיינו לאותן שאוכלים געבראקט"ס בפסח או עכ"פ בער"פ (שעדיין אין איסור חמץ במשהו), אבל כ' המג"א שאין המנהג כן, ובחיי"א ובהד"ח כתבו שיכול לקיימו בתבשיל של קמח מצה טחונה (קניידליך) וכן יכול לקיימו במין פהב"כ העשוי מקמח מצה טחונה (מצה-מעה"ל) מטוגן בשמן וביצים [וממילא שמי שנוהג לאכול געבראקט"ס בפסח (או עכ"פ בער"פ) יהדר על כך, דלי"א אין יוצאים

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

מצות ס"ג בדברים המלפתים אה הפת כי אם בפת או בתבשיל מה' מיני דגן (כבשו"ע שם) וע' בדברינו בנשמת שבת ח"ב סי' ת"מ].

[ממג"א (תע"א סק"ח) יוצא דאם עשה קניידל"ך מחתיכות מצה יותר מכזית אף שנתבשלה ונילושה בשמן אין לאוכלה בער"פ דיוצאין בה מצות מצה כיון שמבכרין עלה ברכת המוציא, אבל בהגהות רע"א שם תמה דאף באינה מפורדת כיון דבעינן טעם מצה י"ל דמותר לאוכלה בער"פ, וכן כחי' ח"ס החדש (פסחים דף צט) דמותר לאכול קניידלך בער"פ].

אלא שיל"ד שאז מדינא צריך ליוהר לאכלו קודם שעה עשירית על היום (כבסי' תע"א ס"ב).

קנג] והמג"א מביא משם הוזה"ק שרשב"י יצא מצות ס"ג בדברי תורה, וכנראה כוונתו שיעשה "גם" זה, דהיינו שיעסוק אחר זמן מנחה בתורה (מאחר שלהרבה פוסקים אינו יוצא אף בדברים שמלפתים את הפת, וכש"כ לא בפירות) וע' בדברינו בנשמת שבת ח"ב סי' תמ"ה.

קנד] ישתדלו כל בני המשפחה לישן אחה"צ כדי שיהיו כל בני המשפחה רגועים בשעת עריכת הסדר, ולהיות ער ככל האפשר בליל פסח (שבכל רגע של עבודת ה' וסיפור יצי"מ בליל פסח מקיים מצות השי"ת וזוכה לאורות והשפעות גדולות) ובפרט עכשיו בשבת ששינה בשבת תענוג (וגם בכל שנה בער"פ צריך לדקדק על כך).

קנה] אין לומר להבני בית לילך לישן "כדי להיות ער בשעת הסדר", אבל בלא אמירה מותר לישן אפילו אם כוונתו בשביל ליל הסדר [ע' בדברינו בנשמת שבת ח"ד (סי' שצ"א), ויש מתירים ס' או נדברו (ח"ד סי' מ"ו) ושו"ת באר משה (ח"ו סי' ק"ה)].

קנו] אותם הנוהגים לומר עבדים היינו בכל שבת הגדול יאמרו גם בשבת זו (כהב"ח והפמ"ג, דלא כהיעב"ץ שאוסר בשבת זו).

ולאחר תפלת מנחה אומרים סדר הקרבת קרבן פסח (שהיה נקרב גם בשבת ער"פ), וטוב שבשבת זו (שיש זמן בריווח) ילמוד פרקים ה' ו' ו' ח' ט' דמשניות מס' פסחים המדבר ממצות הקרבת קר"פ.

קנז] אסור בשבת להכין ולסדר את השולחן לכבוד יו"ט, וכן לא להביא היין וכו' (אפילו דבר שראוי ליהנות ממנו מבעו"י), ואפילו לא

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

ע"י נכרי (כמבואר בדברינו בנשמת שבת ח"ד סי' שס"ד, אבל יש מקילים ע"י נכרי).

קנח] אסור להוציא בשבת את ההגדות להכינם לקראת החג (משום איסור הכנה, ואם הם בין שאר הספרים יש בזה גם משום בורר) מלבד אם יעיין בהם קצת מבעוד יום (דאז חשיב לצורך בו ביום).

קטו] ההולכים לערוך הסדר בבית ההורים אפילו יש שם עירוב אסורים להביא בשבת את המצות או הקיט"ל או את ההגדות וכו' (משום איסור הכנה) וע' בדברינו בנשמת שבת ח"ד סי' ש"פ-שפ"ב בארוכה, ואף בתוך הבית אסור להכין במקום אחד את כל הדברים המצטרפים בלילה.

קנט] מי שיש לו מיץ ענבים (מאס"ט בלע"ז) בתוך הפריוע"ד (מקפאי) והוא צריך להוציאו מבעוד יום (שבת) כדי שיוכל לשתותו בליל הסדר ע' בדברינו בנשמת שבת ח"ד סי' שפ"ב שהגם דלסברת המהרש"ג מותר להוציאו בשבת ואין בכה"ג איסור הכנה, אבל היות שמדברי הפוסקים בכמה מקומות משמע דלא כהמהרש"ג על כן יוציאנו מבעוד יום גדול באופן שיוכל לשתות ממנו קצת מבעו"י (בשבת).

קס] הנהוג לדקדק ללבוש בפסח רק בגדים המכובסים מחדש יכול להחליף את בגדיו (והכתונת) על בגדים מכובסים בער"ש זו אחה"צ (ואין בו משום הכנה, כיון שכבר מיד לאחר שלושן נהנה מהם (שעי"כ מרגיש פרי"ש) נחשב כלצורך היום), ועל כן נמי רשאות הנשים להכין בגדים נקיים להילדים כשיקומו משינת הצהריים ולהלבישם לכבוד יו"ט (וע' בנשמ"ש ח"ד סי' שצ"ח ודוק).

אבל אין להחליף בשבת זו מבגדי שבת לבגדי יו"ט [משום הכנה כיון שאין רגילין לילך בשבת בבגדי יו"ט, ועוד דהוי זלזול לשבת, ועשו"ת חמדת שאול סי' ד' וסי' ל"ג ובס' חק לישראל סנ"ב, וצ"ע מה שכ' בס' בן איש חי אות ד' שלאחר מנחה ילבוש בגדי מועד].

קסא] הנהוגין לטבול בשבת אחה"צ לכבוד היום יש להם על מה לסמוך, אבל אם כבר טבלו בבוקר (כמנהג החסידים בכל שבת) יש להם

קובץ הלכות לער"פ שחל בשבת

למנוע (משום איסור הכנה, ומשום רחיצה בשבת שלא לצורך היום, ע' בדברינו בנשמת שבת ח"ד סי' שצ"ה וח"ה סי' קע"ח-ב) אבל יש נוהגין לטבול במוצ"ש, ובפרט אותן הטובלין לעת ערב קודם עריכת הסדר יטבלו רק לאחר זמן צאה"כ דמוצ"ש.

קסב] בכל הנ"ל שאסור משום הכנה, אסור אפילו בביהש"מ של יציאת השבת (ואין להקל משום שלא גזרו על שבות בביהש"מ במקום מצוה, וכמו שכתבנו בנשמת שבת ח"ז סי' תל"ט).

וכמו כן נמי אסור לערוך את השולחן מבעוד יום (שבת) כדי שיהא מוכן לקדש מיד בתחילת הלילה (כבשאר השנים דמבואר בשו"ע סי' תע"ב ס"א שיהיה שולחנו ערוך מבעוד יום כדי לאכול מיד כשתחשך).

קסג] מן הנכון בשבת אחר צהריים שהרב ידרוש בהלכות החג ומעניני קדושת היום לקיים בזה תקנת משה רבינו ע"ה שתיקן לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח עצרת בעצרת והלכות חג בחג (מס' מגילה דף לב.) ובפרט שבחג עצמו אין הזמן מספיק כל כך (מחמת שעייפים מעריכת הסדר), והרבה רבנים נוהגים לדרוש בשבת זו "דרשת שבת הגדול", ובס' בא"ח (אות ה') כ' שבזה השבת נהג לדרוש על ההגדה, וע"ע בס' ערוה"ש שבשבה"ג עצמו יש לדרוש מעניינא דיומא ולהליב את העם לתורה וליראה.

קסד] אף הרגיל בשאר השנים להקדים להתפלל תפ"ע של ליל החג מבעו"י [וע' בדברינו בס' ישראל והזמנים ח"א (סי' מ"ב אות ב')] באותן האומרים הלל בביהכ"נ בליל החג אם מותר לומר הלל זה מבעו"י [מ"מ בשנה זו (שהוא ליל מוצ"ש) אין להקדים כמבואר בשו"ע (סי' רצ"ג) שבמוצ"ש אין להקדים להתפלל תפ"ע מבעו"י [חדא כדי להוציא מחול על הקודש, ועוד שלא לבוא לידי טעות לעשות גם מלאכה, וע' בס' נשמת שבת ח"ב (סי' תק"ז)], ואף לא בביהש"מ של מוצ"ש (שם סי' תק"ח)].

קסה] מיד בזמן מוצ"ש יתפללו תפ"ע כדי שיוכלו להתחיל מיד עם

עריכת הסדר ולא ישנו התינוקות (כבסי' תע"ב ס"א) [וצ"ע במי שנוהר כל השנה להיות מן המאחרין לצאת מן השבת, ובפרט כשמקפיד על שיטות המחמירים בזמן מוצ"ש ותוס"ש].

קסו] במוצ"ש ידקדקו הנשים (שלא התפללו ואמרו ותודיענו) לומר ברוך המבדיל בין קודש לקודש שיתחילו לעשות איזה מלאכה בשביל יו"ט [ובס' מטה אפרים (סי' תקצ"ט ס"ה) כ' להחמיר שיאמרו כל נוסח ההבדלה בלא שם ומלכות (וכ"כ הגרי"ח ז"ל בסדר ער"פ שבת) אבל המנהג לומר רק "ברוך המבדיל בין קודש לחול" (שעה"צ סי' רצ"ט סקמ"ז)].

קסז] הנשים יזדרזו להתחיל בישול התבשילין תיכף ומיד אחר זמן צאה"כ דמוצ"ש כדי שיוכל הבעל להתחיל הסדר מיד בבואו מביהכ"נ כמבואר בשו"ע (סי' תע"ב ס"א) שמצוה למהר בשביל התינוקות שלא ישנו.

קסח] יש שנוהגין שבשנה כזה אופין מצות לצורך מצות אכילת מצה "בליל מוצאי שבת" (ליל א' דחג) והיות שהדבר קשור עם כמה עקולי ופשרי על כן לא יעשו כן רק גדולי ישראל וחכמיהם, ובשו"ע הרב (סי' תנג"ג סק"ט) כ' "שהמנהג שלא לאפות מצות בפסח כלל", לפי שברוב החטים מצוי חטים מחומצים וי"א דקמח בקמח חשיב יבש כישב דחזור וניער בפסח, משא"כ כשעשאוהו עיסה א' ואפארוהו קורם הפסח עיי"ש, אלא שצ"ע שהסכמת כל הפוסקים רכשנטחנו החטים אהרדי חשיב לה בלה, ולא נחלקו אלא כשנתערבו אחר הטחינה, ואפילו בזה לרוה"פ חשיב לח בלח ודוק, מיהו האמת כדבריו דבררך כלל מנהג העולם שלא לאפות מצות בפסח.

והעושים כן יזדרזו כדי שלא יבואו להתאחר עם אכילת אפיקומן לאחר חצות לילה [וכל שכן לא עם אכילת כזית המצה ח"ו, דלהרבה ראשונים ורוב גדולי הפוסקים לאחר חצות לילה אינו מקיים מצות מצה כלל, ויעויין בדברינו בס' ישראל והזמנים ח"א סי' מ"ב בארוכה מזה, ויעו"ש (בפרק ד') בנוגע אכילת האפיקומן אחר חצות].

קסט] בליל יו"ט (שהוא מוצ"ש) מקדשין יקנה"ז (שאומרים על הכוס ברכות י"ן, 'קידוש', 'נר', 'הבדלה', 'זמן' (שהחיינו)) אבל אין מברכין על בשמים.

[ויש שאלה היות שנר הבדלה המצוה באבוקה מהו אי רשאין לחבר השלהבת של שני נרות זה לזה לעשותו אבוקה, שהרי על ידי כך מטפטף חלב והווי כמטה נר דולק שיטוף ממנה השמן דהוי כמכבה (ע' סי' תקי"ד ס"ב) על כן ישתמש בחתיכת אבוקה, והגם שנראה שמעיקר ההלכה יש להקל בזה, אבל מהיות טוב אל תקרי רע] ובס' יסוד ושורש העבודה (שער ט' פ"ה) כ' שיש להטות הנרות זה לזה, ובזמנינו מצוי לקנות נר מיוחד בשביל יקנה"ז (עשויה כאבוקה) ויש מפקקים אם ביו"ט מסתכלים על הצפרניים בשעת ברכת הנר (תוס"ח על החי"א קל-טז, ועמש"כ עליו בהגהות הגרא"ש מסטראפקוב ז"ל שבס' דברי שלום).

קע] היות שנוהגים לביל פסח שגם הנשים והבתולות אומרים נוסח הקידוש ביחד עם ראש המסובין, מ"מ בשנה זו שאומרים בשעת קידוש גם ברכת הבדלה (יקנה"ז) והיות שבעלמא נשים אין רשאות להבדיל לעצמן (אם לא כשאין ברירה אחרת) כיון דלהרבה שיטות הן פטורות ממצות הבדלה דמוצ"ש [ע' בשו"ת נשמת שבת ח"ב סי' תקמ"ח] על כן לא יאמרו הנשים אתו עמו ברכת הבדלה, אלא ישמעו הבדלה מראש המסובים (ויש שהורה שתניח הכוס מידה בשעה שבעלה אומר הבדלה, ולא נראה), ומ"מ נראה דרשאית לענות אמן אחר ברכת ההבדלה (ובעל שבט הלוי שליט"א כ' שיאמרו גם ברכת הבדלה).

קעא] הנשים שאמרו ברכת שהחיינו בשעת הדלקת הנרות לא יאמרוהו עוד הפעם אצל קידוש (וביותר האידנא שיו"ט חל במוצ"ש שבהחלט מדלקת הנרות של יו"ט רק לאחר זמן צאה"כ דמוצ"ש), ויש שעורר שאפילו לא יענו אמן על ברכת שהחיינו של אנשים המקדשים מפני חשש הפסק בין ברכת היין שבירכו על הכוס בתחילת הקידוש [מיהו בדיעבד שענו לא הוי הפסק, וכזה נמי כתב בס' שש"כ (ח"ב פמ"ח הערה מ"ב)].

קעב] אבל ברכת הנר יכולים הנשים לומר לעצמן [למנהגינו בשאר כל ימות השנה שנשים מברכות ברכת הנר (דלא כהמ"ב בבה"ל סוס"י רצ"ו) וכמבואר בדברינו בס' נשמת שבת ח"ב סי' תק"צ, וכן דלא כמי שיעץ שתברך על הנר ל'אחר שתיית כוס של קידוש].

קעג] יש שינוי מנהגים כשחל ער"פ בשבת (כיון שלא הקריבו בשבת

חגיגה עם הקר"פ) אם בברכת אשר גאלנו (במוצ"ש) יש לשנות ולומר
"ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים" (מהר"ו סי' קצ"ג, וב"ח וטו"ז
ומג"א), ויש אומרים כבשאר השוים "מן הזבחים ומן הפסחים" (שו"ת
כנס"י סוס"י כ"ג ועוד, וע' שעה"צ סי' תע"ג סק"פ), ונהרא ונהרא
ופשטיה.

* * * * *

* * *